

สิ่งพิมพ์ทาง วารสารอิเล็กทรอนิกส์

ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ กรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๓

บทลงโทษของกฎหมายแร่ หน้า...๒

‘พินัยกับโลงพู่’ ในองค์กรเหมืองแร่ หน้า...๒๖

บทลงโทษของกฎหมายแร่

โสธิตา นุราช

อสาณักกฎหมายสิทธิมนุษยชน รุ่นที่ ๔

โครงการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะด้านทรัพยากรแร่ กลุ่มนิเวศวัฒนธรรมศึกษา

บทลงโทษหรือความรับผิดชอบนั้นมีมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ อย่างเช่นในสมัยกรีกโรมันก็ใช้หลัก ตาต่อตาฟันต่อฟันขโมยของต้องถูกตัดมือ อย่างในไทยโทษนั้นก็มีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ยุทธยาซึ่งมีทั้ง โทษสถานเบาไปจนถึงโทษป ระหารชีวิตเช่นกัน เดิมโทษมีไว้เพื่อใช้แก้แค้นคืนตอบสนอง แต่ปัจจุบัน ใช้เพื่อความยุติธรรมกำหนดบังคับให้คนในสังคมสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข

บทลงโทษหรือความรับผิดชอบตามกฎหมาย แบ่งได้ ๒ ประเภท คือ ความรับผิดทางแพ่ง และ ความรับผิดทางอาญา

๑. ความรับผิดทางแพ่ง มีลักษณะเป็นเรื่องระหว่างเอกชนและเอกชนด้วยกัน เป็น การชดเชยค่าสินไหมทดแทนความเสียหายไม่ว่ากระทำโดยเจตนาหรือประมาทผู้กระทำก็ต้องรับผิดชอบทั้งนั้น (ป.แพ่ง ม.๔๒๐(๑))

๒. ความรับผิดทางอาญา มีลักษณะ เป็นความผิดที่คนทั่วไปเห็นชัดเจนว่าเป็นความผิด ต่อศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือความผิดที่เกิดจากการที่กฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดโดยอ าจมิได้เกี่ยวกับศีลธรรมเลยซึ่งเกิดจากการกระทำ ละเว้นการกระทำ หรือประมาท ซึ่งจะมีลักษณะโทษคือ ประหารชีวิต จำคุก กักขัง ปรับ และริบทรัพย์สิน (ป.อาญา ม. ๕๙(๒))

(๑) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๒๐

“ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อทำต่อบุคคลอื่นโดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึง แก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”

(๒) ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๕๙

“บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อกระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบ เมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยชัดแจ้งให้ต้องรับผิดชอบแม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา

กระทำโดยเจตนา ได้แก่กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำและในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น

ถ้าผู้กระทำไม่ได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผล หรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้นไม่ได้

กระทำโดยประมาท ได้แก่กระทำความผิดมิใช่โดยเจตนาแต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้น จำต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์ และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นวานั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่

การกระทำ ให้หมายรวมรวมถึงการให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้นโดยงดเว้นการที่จำต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้นด้วย”

กฎหมายแร่เป็นกฎหมายเฉพาะซึ่งมีมาตั้งแต่ ร.ศ. ๑๒๐ หรือ พ.ศ. ๒๔๔๔ อายุกว่า ๑๐๐ ปี โดยมีเจตนารมณ์ให้นำแร่โลหธาตุซึ่งมีประโยชน์ต่อประเทศชาติมาใช้ได้ กฎหมายแร่ได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงมาตามลำดับคือ พระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ ร.ศ. ๑๒๐ พระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ พ.ศ. ๒๔๖๑ (แก้ไขเพิ่มเติม ๑๐ ครั้ง) พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. ๒๕๑๐ (แก้ไขเพิ่มเติม ๖ ครั้ง) และปัจจุบันมีร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยแร่ พ.ศ. ... ซึ่งเสนอโดยกระทรวงอุตสาหกรรม เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๒ จากกฎหมายแร่ทั้งสามฉบับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันสามารถแยกลักษณะของความรับผิดชอบได้ ๒ ลักษณะดังเช่นความรับผิดชอบตามกฎหมายทั่วไป คือ ความรับผิดชอบทางแพ่งและอาญา ผู้รับโทษจะเป็นผู้ประกอบการเหมืองแร่ ส่วนเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งต้องทำหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ประกอบการให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดกลับ แทบจะไม่ต้องรับผิดชอบใดๆตามกฎหมายแร่แต่ต้องรับผิดชอบหากมีการฟ้องร้องดำเนินคดีทางปกครอง

โทษตามกฎหมายแร่มีลักษณะ

๑. โทษจากการละเมิดสิทธิต่างๆ เช่น สิทธิในที่ดิน สิทธิในที่อยู่อาศัย สิทธิในการทำมาหากิน สิทธิในทรัพย์สินไปจนถึงสิทธิในชีวิต ซึ่งเกิดจากการกระทำ ละเลย งดเว้น หรือประมาทจนเป็นเหตุให้เกิดอันตราย เช่น การปล่อยน้ำทิ้งจากเหมืองแร่ลงทางน้ำสาธารณะเพื่อกิน- ใช้และการเกษตร การปิดกั้นทำลายหรือทำให้เสื่อมประโยชน์แก่ทางสาธารณะ การทำให้แร่มีพิษหรือสิ่งที่มีพิษที่ได้จากกระบวนการผลิตเป็นอันตรายต่อบุคคล สัตว์ พืช หรือสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งมีทั้งโทษทางแพ่งและอาญา

๒. โทษจากการไม่ปฏิบัติตามข้อสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างกันซึ่งเป็นแบบแผนที่กำหนดกันไว้ เช่น ข้อตกลงใน EIA หรือรายงานวิเคราะห์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีทั้งโทษทางแพ่งและอาญาเช่นเดียวกัน

โทษทางอาญามีทั้งปรับ จำคุก และทั้งจำและปรับ โทษทางแพ่งมีการชดเชยค่าเสียหายจากการละเมิด บทลงโทษได้มีวิวัฒนาการที่เปลี่ยนไปตามสถานการณ์แต่ก็ไม่ได้มากมายนัก เพราะตัวกฎหมายแร่เองค่อนข้างจะบัญญัติได้ครอบคลุมทั้งหมดอยู่แล้ว แต่จะมีประเด็นเล็กน้อยที่ยังต้องปรับปรุงแก้ไขเนื่องด้วยว่าสภาพการทำเหมืองในปัจจุบันได้เปลี่ยนไป จากการทำเหมืองหาบซึ่งต้องใช้แรงงานคนก็มีการทำเหมืองหาบโดยใช้เครื่องจักรและมีเทคโนโลยีใหม่ๆเข้ามามากมาย ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อบุคคล ทรัพย์สิน และสิ่งแวดล้อมได้มากขึ้น ความรับผิดชอบก็ต้องมีมากขึ้นตามเหตุของการกระทำที่มีมากขึ้น ซึ่งกฎหมายแร่ก็ได้มีวิวัฒนาการเปลี่ยนแปลงแล้วเช่นกัน แต่ยังมีจุดบกพร่องที่สมควรเพิ่มเติมและระบุให้ชัดเจนมากขึ้น เช่น ความรับผิดชอบของการเจ็บป่วยหรือการตายจากเหตุการณ์

ทำเหมือง เดิมนั้นพูดเพียงคำว่า “หากมีผลกระทบต่อบุคคลผู้ประกอบการจะต้องรับผิดชอบ” แล้วจะรับผิดชอบอย่างไรไม่ได้กำหนดให้ชัดเจน เป็นต้น

ความรับผิดชอบของกฎหมายแร่ในปัจจุบันนี้ยังไม่ได้สร้างความเป็นธรรมให้แก่ผู้เสียหายอย่างสมควรจะเป็น ไม่ว่าจะเป็นมีสาเหตุมาจากตัวบทกฎหมายเองหรือตัวผู้บังคับใช้กฎหมายก็ตาม จึงศึกษาว่าแท้จริงแล้วนั้นกฎหมายแร่มีจุดบกพร่องตรงไหนอย่างไรและได้ยกตัวอย่างกรณีศึกษาของเหมืองทองคำชาติและชาติรีเหนือของบริษัท อัคราไมนิ่ง จำกัด ซึ่งได้ลงไปปฏิบัติงานและมีข้อถกเถียงกับปัญหามากมายอยู่ในปัจจุบัน นำมาเปรียบเทียบวิเคราะห์กับกฎหมายแร่ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต รวมทั้งกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการทำเหมือง คือ

๑. กรณีเกี่ยวกับบ่อเหมืองร้างและการฟื้นฟูเหมือง
๒. กรณีเกี่ยวกับการแต่งแร่ โลหกรรม หรือปล่อยของเสียจากเหมืองเหมือง
๓. การไม่ปฏิบัติตามรายงานรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือ EIA

๑. กรณีบ่อเหมืองร้างและการฟื้นฟูเหมือง

เหมืองทองคำชาติและชาติรีเหนือของบริษัท อัคราไมนิ่ง จำกัด หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าเหมืองทองคำพิจิตรนั้นได้เปิดทำเหมืองมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๔ รวมระยะเวลาเกือบ ๑๐ ปีจึงทำให้มีบ่อเหมืองร้างที่ขุดแร่ออกไปหมดแล้วจำนวนหลายบ่อด้วยกัน ซึ่งบ่อเหมืองร้างเหล่านี้ตามกฎหมายแร่ (พรบ.แร่ พ.ศ.๒๕๓๕ ม.๗๒) กำหนดให้ถมกลับให้กลับสภาพเดิมให้มากที่สุด ทั้งยังมีข้อตกลงซึ่งระบุไว้ใน EIA อีกด้วย การไม่ถมบ่อเหมืองหรือไม่ฟื้นฟูบ่อเหมืองนั้นได้สร้างผลกระทบ เช่น การแย่งชิงน้ำทางการเกษตรกับชาวบ้านในชุมชนรอบข้างเนื่องด้วยว่าบ่อเหมืองนั้นมีขนาดใหญ่และลึกมาก บางบ่อลึกกว่า ๑๐๐ เมตรทำให้น้ำบาดาลไหลลงสู่บ่อเหมืองร้าง เรื่องนี้แม้ว่าจะไม่มีข้อพิสูจน์จากผู้ชำนาญการแต่ชาวบ้านธรรมดาก็สามารถที่จะสันนิษฐานได้เนื่องด้วยเป็นไปตามกฎแรงโน้มถ่วงของธรรมชาติที่น้ำจะไหลจากที่สูงลงพื้นที่ที่ต่ำกว่า

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับเหมืองแร่	มาตรา
พรบ.การทำเหมืองแร่ ร.ศ. ๑๒๐	ม.๕๔ “ผู้รับประทานบัตรจะต้องเอาเป็นธุระคอยระวัง อย่าให้การกระทำปล่องหรือหลุมหรือช่องทางใต้ดินของตนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่ผู้อื่น ถ้าไม่กระทำการป้องกันเหตุอันตรายดังว่ามานี้ ต้องระวางโทษปรับครั้งหนึ่งเป็นเงินไม่เกิน ๔๐๐ บาท

	อีกประการหนึ่ง ถ้าเจ้าพนักงานกรมราชโลหกิจไปตรวจเห็นว่าผู้รับประทานบัตรได้ทำการขุดปล่องหรือหลุมหรือช่องทางใต้ดินที่ได้ไม่เรียบร้อยน่ากลัวก็เกิดเหตุอันตรายแก่ผู้คน เจ้าพนักงานราชโลหกิจก็มีอำนาจสั่งผู้รับประทานบัตรให้ทำการแก้ไขเสียให้ได้ ถ้าผู้รับประทานบัตรไม่ทำการแก้ไขเสียให้ได้ ล่วงเก้าสิบวันไปแล้วต้องระวางโทษ รัฐบาลจะเรียกประทานบัตรคืนเสียก็ได้” ม.๖๐ “ปากปล่องปากหลุมซึ่งไม่ได้ทำการขุดแร่ขึ้นไปแล้วนั้น ให้ผู้รับประทานบัตรรั้วล้อมเสียทุกแห่ง อย่าให้เป็นเหตุเกิดอันตรายแก่คนเดินไปเดินมา”
พรบ.การทำเหมืองแร่ พ.ศ.๒๔๖๑	ม.๕๖ “ผู้ถือประทานบัตรต้องเป็นธุระคอยระวังอย่าให้การที่กระทำปล่องหรือหลุมหรือช่องทางใต้ดินของตนเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่บุคคล ถ้าไม่ระทำการป้องกันเหตุอันตรายดังว่ามานี้ต้องระวางโทษปรับเป็นเงินครั้งหนึ่งไม่เกิน ๔๐๐ บาท อีกประการหนึ่งถ้าราชโลหกิจมณฑล หรือราชโลหกิจจังหวัดประจำท้องที่ หรือเจ้าพนักงานกรมราชโลหกิจผู้มีตำแหน่งสูงกว่าไปตรวจเห็นว่า ผู้ถือประทานบัตรได้ทำการขุดปล่องหรือหลุมหรือช่องทางใต้ดินที่ไม่เรียบร้อย น่ากลัวจะเกิดเหตุอันตรายต่อผู้คนแล้ว ก็มีอำนาจที่สั่งผู้ถือประทานบัตรให้ทำการแก้ไขเสียให้ได้ ถ้าผู้ถือประทานบัตรไม่ทำการแก้ไขเสียให้ได้ ล่วง ๙๐ วันไปต้องระวางโทษและรัฐบาลจะเรียกประทานบัตรคืนเสียก็ได้” ม.๕๘ “ปากปล่องปากหลุมซึ่งไม่ได้ทำการขุดแร่อีกต่อไปแล้วนั้น ให้ผู้ถือประทานบัตรรั้วล้อมเสียทุกแห่งอย่าให้เป็นเหตุเกิดอันตรายแก่คนเดินไปมา”
พรบ.แร่ พ.ศ.๒๕๑๐	ม.๗๒ “บรรดาขุม หลุม หรือปล่อง ที่ไม่ได้ใช้ในการทำเหมืองแล้ว ให้ผู้ถือประทานบัตรจัดการถมหรือทำที่ดินให้เป็นเดิมเสียทุกแห่ง ไม่ว่าประทานบัตรนั้นจะสิ้นอายุแล้วหรือไม่ เว้นแต่ประทานบัตรได้กำหนดเป็นอย่างอื่น หรือทรัพยากรธรณีประจำท้องที่จะได้สั่งเป็นหนังสือกำหนดเป็นอย่างอื่นด้วยความเห็นชอบของอธิบดี ในกรณีที่มีได้มีการปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่

	มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ถือประทานบัตรนั้นจัดการถมหรือทำที่ดินให้เป็นตามเดิม ผู้ถือประทานบัตรต้องปฏิบัติตามปฏิบัติให้เสร็จภายใน ๙๐ วันแต่วันได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว” <u>ม.๑๓๙</u> “ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายตรา ๗๒ วรรคสอง ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท และต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการทำที่ดินให้เป็นตามเดิม”
ร่างพรบ.ว่าด้วยแร่ พ.ศ. ...	<u>ม.๗๗</u> “สำหรับการทำเหมือง ผู้ถือประทานบัตรต้องทำการปรับสภาพและฟื้นฟูพื้นที่ที่เป็นเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในการออกประทานบัตร การกำหนดแผนฟื้นฟูเพื่อเป็นเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในการออกประทานบัตรตามวรรคหนึ่งให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กำหนดในประกาศกระทรวง” <u>ม.๘๓</u> “ในกรณีที่เจ้าพนักงานอุตสาหกรรมแร่ประจำท้องที่ตรวจสอบการทำเหมืองแล้วเห็นว่าผู้ทำเหมืองรายใด มิได้ทำเหมืองตามแผนฟื้นฟูที่อันเป็นเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในการออกประทานบัตร ให้เจ้าพนักงานอุตสาหกรรมแร่ประจำท้องที่มีอำนาจสั่งการเพื่อให้ผู้ทำเหมืองรายนั้นกระทำการเพื่อให้เป็นไปตามแผนฟื้นฟูที่กำหนดนั้นไว้ได้ กรณีที่เจ้าพนักงานอุตสาหกรรมแร่ประจำท้องที่สั่งการเพื่อให้ผู้ทำเหมืองกระทำการใดเพื่อให้เป็นไปตามแผนฟื้นฟูที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่ง แล้วผู้ทำเหมืองไม่ปฏิบัติตาม ให้เจ้าพนักงานอุตสาหกรรมแร่ประจำท้องที่มีอำนาจเข้าไปกระทำการใดแทนผู้ทำเหมืองเพื่อให้เป็นไปตามแผนฟื้นฟูที่กำหนดไว้ได้ และกรณีเช่นนี้ ผู้ทำเหมืองเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายที่เจ้าพนักงานอุตสาหกรรมแร่ประจำท้องที่ที่ต้องจ่ายไปทั้งสิ้นพร้อมทั้งเบี้ยปรับอีกหนึ่งเท่าของค่าใช้จ่ายดังกล่าวด้วย” <u>ม.๑๑๐</u> “การกระทำผิดตามพระราชบัญญัตินี้ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๑๐,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจเปรียบเทียบได้”

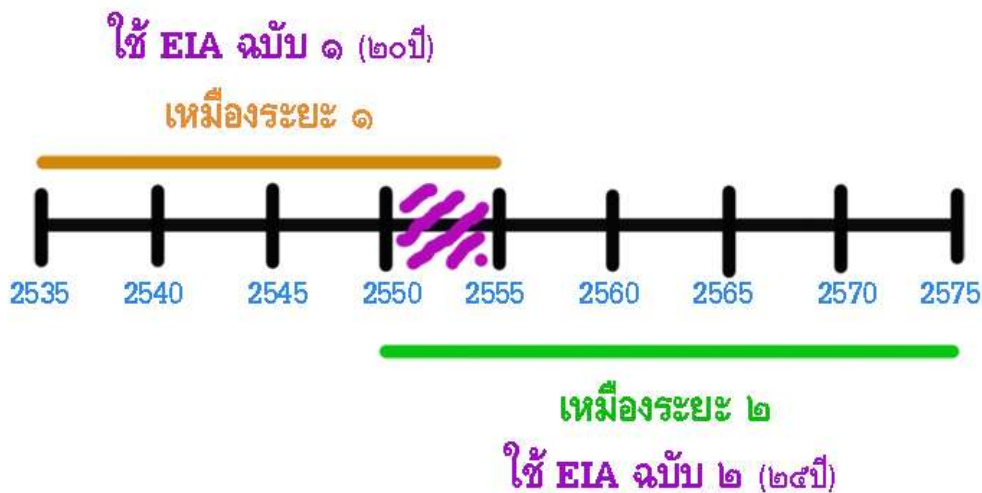
พระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ ร.ศ.๑๒๐ และพระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่ พ.ศ. ๒๔๖๐ นั้นมีเพียงความคิดที่จะป้องกันอันตรายอันเกิดจากการทำเหมืองแร่นั้น คือ ดีรั่วล่อมปากปล่องหรือ หลุมหรือช่องทางใต้ดินเพื่อป้องกันอันตรายจากผู้ที่สัญจรไปมา แต่พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.๒๕๑๐ ได้มีแนวความคิดที่ตระหนักถึงการฟื้นฟูพื้นที่ปล่องหรือหลุมเหมืองให้กลับมาเป็นสภาพเดิมให้มากที่สุดแต่ในกฎหมายก็ไม่ได้ระบุไว้ให้ชัดเจนซ้ำยังมีข้อยกเว้นในกรณีที่พนักงานเจ้าหน้าที่เห็นเป็นอย่างอื่นทำให้ไม่ต้องถมปล่องหรือหลุมเหมือง ทั้งยังมีข้อตกลงระหว่างรัฐและผู้ประกอบกิจการซึ่งจะระบุไว้ในรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือ EIA ซึ่งจัดทำขึ้นตามความใน พระราชบัญญัติ ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๓๕ แม้ว่ากฎหมายแร่ในปัจจุบันจะไม่ได้พูดถึงการฟื้นฟูเหมืองแต่ในร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยแร่ พ.ศ. ... ได้มีการพูดถึงการฟื้นฟูเหมืองอย่างจริงจังและชัดเจนมากยิ่งขึ้น

แม้ปัจจุบันจะมีการกล่าวถึงการฟื้นฟูแต่ในทางปฏิบัติกลับมีเหตุที่ทำให้การฟื้นฟูนั้นไม่สามารถประสบความสำเร็จได้เนื่องจากเหตุปัจจัยหลายอย่างด้วยกัน

๑. ข้อบัญญัติซึ่งสามารถทำ โครงการเหมืองร่วมได้ ผลของโครงการเหมืองร่วมนี้จะทำให้ยึดอายุการทำเหมืองออกไปได้อีกรวมทั้งยึดอายุการฟื้นฟูเหมืองออกไปด้วย ซึ่งเป็นหลักการที่ขัดกับตัวบทกฎหมายเพราะในตัวอย่างอนุญาตให้ประทานบัตรมีอายุไม่เกิน ๒๕ ปี (พรบ.แร่ ม.๕๔^(๓)) และการฟื้นฟูเหมืองก็ต้องอยู่ในกำหนดอายุประทานบัตรเช่นกัน แต่เมื่อมีการขอทำโครงการเหมืองร่วมนั้นจะเกิดส่วนทับซ้อนกันระหว่างประทานบัตรระยะแรกและประทานบัตรระยะสอง ดังรูป

(๓) พรบ.แร่ พ.ศ. ๒๕๑๐ มาตรา ๕๔ “รัฐมนตรีเป็นผู้ออกประทานบัตร

ประทานบัตรให้มีอายุไม่เกินยี่สิบห้าปีนับแต่วันออก และในกรณีผู้ขอประทานบัตรได้รับประทานบัตรชั่วคราวอยู่ก่อนแล้ว ให้นับประทานบัตรเริ่มต้นแต่วันออกประทานบัตรชั่วคราวฉบับแรก...”

รูปภาพความซ้อนทับของระยะเวลา

จากรูปจะแสดงตัวอย่างอายุประทานบัตรระยะที่หนึ่ง ๒๐ ปี คือมีอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๕ – ๒๕๕๕ ประทานบัตรระยะที่สองมีอายุประทานบัตร ๒๕ ปี คือตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๗๕ เมื่อเป็นเช่นนี้และผู้ประกอบการได้ขออนุญาตทำโครงการเหมืองร่วมจะมีผลทำให้

๑). อายุประทานบัตรระยะที่หนึ่งสามารถต่อขยายระยะเวลาออกไปได้ถึงปี พ.ศ. ๒๕๗๕ รวมแล้ว ๔๕ ปี

๒). การฟื้นฟูเหมืองในระยะที่หนึ่งซึ่งสมควรจะได้รับการฟื้นฟูให้แล้วเสร็จภายในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ แต่สามารถยืดขยายเวลาของการฟื้นฟูไปได้จนถึงปี พ.ศ. ๒๕๗๕ เช่นกัน

๓). เชื่อมโยงไปถึงการบังคับใช้ EIA เนื่องด้วยว่าการขอประทานบัตรในครั้งหนึ่งๆ จะต้องมีการทำ EIA เพื่อให้ทราบว่าในพื้นที่ขอบเขตประทานบัตรนั้นจะต้องมีกระบวนการจัดการอย่างไรบ้างเกี่ยวกับการทำเหมือง มีขั้นตอนกระบวนการอย่างไร บ่อเหมืองอยู่ตรงไหน กองมูลหินอยู่ตรงไหน ตลอดจนการฟื้นฟูจะทำอย่างไรด้วย จากตัวอย่างมีประทานบัตรสองระยะจะมี EIA ๒ ฉบับด้วยกันที่ใช้บังคับ แต่เมื่อมีการขอทำโครงการเหมืองร่วมในส่วนระยะเวลาที่ทับซ้อน คือ ช่วงปี พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๕ นี้ ก็จะมีคำถามว่าจะใช้ EIA ฉบับไหนบังคับกันแน่ เพราะมันจะมีผลต่อความ

รับผิดชอบของผู้ประกอบการ ที่ต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อกำหนด และหน่วยงานรัฐ ที่ต้องตรวจสอบดูแล ควบคุมการกระทำของผู้ประกอบการ

๒. การควบคุมดูแลของหน่วยงานที่รับผิดชอบ แม้จะมีบทบัญญัติให้หน่วยงานตรวจสอบดูแล แต่ก็ได้ไม่มีสภาพบังคับหรือกดดันแต่อย่างใด ทั้งความเป็นจริงในทางปฏิบัติกลับทำได้แค่เพียงการ ตักเตือนเท่านั้น ยังมีในเรื่องการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายหรือข้อบังคับใน EIA อีกด้วย ดังเช่น ในกรณี เมืองแห่งทองคำพิจิตร มีการทิ้งร้างบ่อเหมืองมานานกว่า ๓-๔ ปี โดยไม่ได้มีการถมกลับแต่อย่างใด แต่เพียงมีการตักเตือนจากพนักงานเจ้าหน้าที่กรมทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องที่เท่านั้น หาได้มีมาตรการที่ได้เด็ดขาดมากกว่านี้

แม้ว่าในกฎหมายแต่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะมีข้อบังคับในหลายๆมาตราว่า “ถ้าไม่ทำ ตามที่พนักงานเจ้าหน้าที่สั่ง รัฐมีอำนาจที่จะยึดคืนประทานบัตรก็ได้” การบัญญัติเช่นนี้เป็นการให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการใช้ดุลยพินิจซึ่งจะพบเห็นได้เฉพาะ “การว่ากล่าวตักเตือน” เท่านั้น ยังไม่เคยมีการใช้ดุลยพินิจยึดคืนประทานบัตรแต่อย่างใด เห็นสมควรที่จะปรับปรุงตัวบทให้ชัดเจน เช่นว่าถ้าไม่ปฏิบัติตามก็ต้องยึดคืนประทานบัตร เพื่อความเข้มงวดและเกรงกลัวที่ผู้ประกอบการจะได้ยึดถือปฏิบัติ เช่น พนักงานเจ้าหน้าที่ ตักเตือนแล้ว ๒ ครั้ง ยังไม่ปฏิบัติตามให้ยึดคืนประทานบัตร เสียซึ่งเป็นข้อบังคับเลยไม่ใช่การใช้ดุลยพินิจ

กรณีอย่างนี้สมควรที่จะมีบทลงโทษ เช่น ผู้ประกอบการจะต้องได้รับโทษปรับในอัตรา เท่ากับ จำนวนเงินที่ต้องใช้ในการถมบ่อเหมืองร้าง โดยรัฐจะนำเงินนั้นมาจัดการป รับปรุงบ่อเหมืองเสียเอง หรือไม่ก็เมื่อมีการว่ากล่าวตักเตือนและทำเป็นหนังสือจากหน่วยงานของรัฐแล้ว แต่ผู้ประกอบการไม่ทำตามก็มีมติให้ปิดเหมืองจนกว่าจะทำการปรับปรุงฟื้นฟูให้เรียบร้อย หรือหากว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ทำตามกฎหมายก็ต้องมีบทลงโทษจำคุก ๓ เดือน โดยไม่มีโทษปรับ เป็นต้น

๒. กรณีเกี่ยวกับการแต่งแร่ โลหกรรม หรือปล่อยของเสียจากเหมืองเหมือง

ของเสียในที่นี้รวมทุกสิ่งทุกอย่างที่มีผลกระทบต่อบุคคล พืช สัตว์ ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าจะเป็นน้ำล้างแร่ น้ำขุ่นข้นจากบ่อดักตะกอน กองมูลดินมูลหิน สารพิษจากกรรมวิธีการทำเหมือง สารปนเปื้อนซึ่งมีอยู่ตามธรรมชาติ ก๊าซพิษจากกรรมวิธีตกแต่งแร่ ฝุ่น เสียงดัง แรงสั่นสะเทือน เป็นต้น

เช่น กรณีสารแคดเมียมปนเปื้อนในข้าวซึ่งเป็นข่าวดังในช่วงปี พ .ศ. ๒๕๔๗ เนื่องจากการทำเหมืองสังกะสีใน ตำบลแม่ตาว แม่กุ และพระธาตุผาแดง อำเภอแม่สลด จังหวัดตาก แคดเมียมเป็นสารที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและเกิดคู่กับสังกะสี เมื่อมีการ ทำเหมืองจะต้อง เปิดหน้าดินนำสังกะสี

ไปถลุง แคดเมียมก็จะหลุดออกตามมาด้วยถ้าหากว่าผู้ประกอบการจัดการป้องกันการทำเหมืองไม่ได้มาตรฐาน กรณีสารตะกั่วปนเปื้อนตามลำน้ำบ้านคิลีตี้ก็มีสาเหตุจากการทำเหมืองตะกั่วเช่นเดียวกัน หรือแม้แต่กรณีสารไซยาไนด์จากการทำเหมืองทองคำแม้ว่าปัจจุบันจะพบชาวบ้านที่มีสารไซยาไนด์ในร่างกายเกินมาตรฐาน ทั้งเหมืองทองคำพิจิตรและเหมืองทองคำเลย แต่ก็ไม่มีหน่วยงานใดออกมายืนยันได้ว่ามีสาเหตุมาจากการทำเหมือง แต่เหมืองทองคำก็ไม่ได้มี ของเสีย เพียงแค่ไซยาไนด์ อย่างเช่น โครงการเหมืองแร่ทองคำชาติและชาติเหนือมีพื้นที่กองมูลหิน ๙ พื้นที่ กินเนื้อที่กว่า ๓,๔๗๗,๕๐๕ ตารางเมตร หรือ ๒,๑๗๔ ไร่ แต่ละกองสูงกว่า ๓๐ เมตร ซึ่งถูกกองทิ้งไว้ปีละ ๔,๐๐๐,๐๐๐ - ๕,๐๐๐,๐๐๐ เมตริกตัน มีบ่อกักเก็บกากโลหะกรรมหรือบ่อไซยาไนด์หนึ่งบ่อขนาด ๔๐๐ ไร่ และในอนาคตจะสร้างอีก ๑ บ่อ ซึ่งมีขนาด ๖๐๖ ไร่ หางแร่หรือกากแร่นั้นจะถูกทิ้งลงในบ่อถึง ปีละ ๒,๑๐๐,๐๐๐ ตันต่อปี รวมทั้งสองบ่อมีความจุกว่า ๕๐,๐๐๐,๐๐๐ ตันในพื้นที่กว่า ๑,๐๐๐ ไร่ (๔) รวมพื้นที่โครงการไม่ว่าจะบ่อเหมือง กองมูลหิน บ่อไซยาไนด์ กินพื้นที่กว่า ๕,๕๐๐ ไร่ ที่อาจใช้ประโยชน์ใดๆไม่ได้เลย ในอนาคต ทั้งยังมีน้ำขุ่นขึ้นจากบ่อ ดักตะกอนซึ่งพร้อมจะเอ่อล้นออกมาเมื่อ ยามหน้าน้ำหลาก กองมูลดินซึ่งปนเปื้อนไปด้วยสารต่างๆ เช่น เหล็ก แมงกานีส สาร หนู ที่อาจมีการ ปนเปื้อนของสารเหล่านี้ออกมาหากมีการชะล้างของน้ำ สารเหล่านี้ฟุ้งซ่านแล้วไม่น่าจะอันตรายเท่าไร แต่เมื่อร่างกายได้รับเข้าไปในปริมาณมากก็เกิดอันตรายได้เช่นกัน เช่น

สารหนู เป็นสารที่มีพิษอย่างร้ายแรง เป็นสารที่มีอยู่ในดินตามธรรมชาติ พื้นที่ใดยังได้แก่ เหมืองแร่ถ่านหิน ดีบุก ตะกั่ว ทองคำ และเงิน ซึ่งหากมีการจัดการมูลหินไม่ดีปล่อยทิ้งไว้ให้สัมผัส อากาศและน้ำ จะยิ่งเร่งการสลายตัวของสารหนูทำให้สารหนูปนเปื้อนอยู่ตามแหล่งน้ำต่าง ๆ และถ้า ได้รับเป็นเวลานานจะมีอาการตั้งแต่ระคายผิวหนัง ผิวหนังคันแฉ้ำ ตกกระตามร่างกาย โดยเฉพาะ ตามซอกมุมต่าง ๆ เช่น ง่ามนิ้วมือนิ้วเท้าจะเกิดตุ่มใส แฉงด้าน และอาจเกิดเป็นมะเร็งผิวหนังในที่สุด หรือแม้แต่ฝุ่น เสียงดัง แรงสั่นสะเทือนที่ดูแล้วอาจจะไม่มากมายแต่เมื่อได้รับเข้าไปในระยะเวลาที่นาน ก็สร้างผลกระทบได้เช่นกัน เริ่มตั้งแต่ก่อให้เกิดความหงุดหงิดรำคาญในช่วงแรกแล้วอาจลุกลามเป็น โรคปอด โรคทางการได้ยินอย่างเรื้อรังได้ในอนาคต

(๔) รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) โครงการร่วมเหมืองแร่ทองคำ “ชาติและชาติเหนือ” ของ บริษัท อัครา ไมนิ่ง จำกัด

กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ เหมืองแร่	มาตรา
พรบ.การทำเหมืองแร่ ร.ศ. ๑๒๐	<u>ม.๖๖</u> “ในการที่จะไ้ไขน้ำล้างแร่หรือเททิ้งมูลแร่มูลดินแลสิ่งอื่นๆ ซึ่งขุดขึ้นจากเหมืองมีข้อบังคับและข้อห้ามดังนี้ คือ ข้อ ๑ ห้ามมิให้ไ้ไขน้ำล้างแร่และเททิ้งสิ่งต่างๆซึ่งไ้คว่มาขึ้นลงในลำน้ำ เปนทางเรือแพขึ้นล่อง หรือเปนทางน้ำซึ่งไ้ใช้การเพาะปลูก หรือเพื่อบริโภคของ ผู้คนให้เสียประโยชน์ในการไ้ใช้ทางน้ำนั้น ผู้ใดทำความผิดตามที่ได้ว่ามาใน มาตรานี้ ต้องระวางโทษปรับครั้งหนึ่งเปนเงินไม่เกิน ๑,๖๐๐ บาท ข้อ ๒ ห้ามมิให้ไ้ไขน้ำล้างแร่หรือเททิ้งสิ่งต่างๆที่ไ้คว่มาขึ้นให้ทับถมอยู่ ในที่ที่ยังมีแร่หรือที่ซึ่งทำการเกษตรเพาะปลูกแลที่ดินนหนทางที่บ้านเรือน ถ้า กระทำความผิดในข้อนี้ต้องระวางโทษปรับครั้งหนึ่งเปนเงินไม่เกิน ๑,๖๐๐ บาท ข้อ ๓ ถ้าเหมืองที่ทำเปนลานแร่ให้เททิ้งสิ่งต่างๆที่ไ้คว่มาแล้วรวมลงใน เหมืองที่ขุดแร่หมดแล้ว ถ้ามีความจำเป็นโดยภูมิประเทศบังคับ ซึ่งผู้ รับประทานบัตรจะปฏิบัติตามข้อห้ามและข้อบังคับ ข้อใดไ้คว่มาในมาตรานี้ ไ้ไ้ได้ก็ให้ร้องต่อข้าหลวงราชโลหกิจหรือผู้กระทำการในหน้าที่ ราชหลวงราช โลหกิจในมณฑลนั้น ข้าหลวงราชโลหกิจหรือผู้กระทำการในหน้าที่ข้าหลวงราช โลหกิจ มีอำนาจที่จะไ้ให้ใบอนุญาตผ่อนผันทางที่จะปฏิบัติให้ไ้ได้ตาม เห็นสมควร” <u>ม.๖๗</u> “ถ้าในจังหวัดเหมืองแร่ใดมีแร่อย่างใดซึ่งมีพิศมกัดี หรือ พชรณไม้และสิ่งใดซึ่งมีพิศมกัดี ผู้รับประทานบัตรต้องระวางอย่าไ้แร่และสิ่ง ที่มีพิศมนั้นลงในทางน้ำซึ่งไ้ใช้บริโภค หรือเพื่อการเพาะปลูกให้เป็นเหตุ อันตรายแก่ผู้คน และพืชพรรณเพาะปลูก ถ้าไ้ไม่กระทำตามความที่ไ้ว่ามาในข้อ นี้ต้องระวางโทษปรับ เปนเงินครั้งหนึ่งไ้ไม่เกิน ๑,๖๐๐ บาท”
พรบ.การทำเหมืองแร่ พ.ศ. ๒๔๖๑	<u>ม.๖๔</u> “ในการที่จะไ้ไขน้ำล้างแร่ หรือเททิ้งมูลแร่มูลดินและสิ่งอื่นๆ จาก เหมืองแร่มีข้อบังคับและข้อห้ามดังนี้ ข้อ ๑ ห้ามมิให้ไ้ไขน้ำล้างแร่และเททิ้งสิ่งต่างๆซึ่งไ้คว่มาขึ้นลงในลำน้ำ ซึ่งเป็นทางเรือขึ้นล่อง หรือเป็นทางน้ำซึ่งไ้ใช้ในการเพาะปลูก หรือเพื่อบริโภค ของบุคคลให้เสียประโยชน์ในการไ้ใช้ทางน้ำนั้น เว้นแต่ทางน้ำนั้น รัฐมนตรีผู้

	บัญชาการกรมที่ดินและโลหกิจจะอนุญาตไว้ โดยมีเงื่อนไขหรือไม่ก็ตามในเมื่อเห็นเป็นการสมควรให้ไขน้ำล้างแร่หรือเททิ้งมูลดินทรายหรือสิ่งอื่นๆลงได้ ผู้ใดกระทำความผิดตามที่ได้อำนาจในมาตรานี้ต้องระวางโทษปรับครั้งหนึ่งเป็นเงินไม่เกิน ๑,๖๐๐ บาท และอีกวันละ ๑๕ บาทตลอดเวลาที่ได้ละเมิดพระราชบัญญัติข้อนี้ ข้อ ๒ ห้ามมิให้ไขน้ำล้างแร่หรือเททิ้งสิ่งต่างๆ ซึ่งได้อำนาจนั้นให้ทับถมอยู่ในที่ซึ่งยังมีแร่หรือที่ซึ่งทำการเพาะปลูก และที่ถนนหนทางที่บ้านเรือน ผู้กระทำความผิดในข้อนี้ ต้องระวางโทษปรับครั้งหนึ่งเป็นเงินไม่เกิน ๑,๖๐๐ บาท และอีกวันละ ๑๕ บาท ตลอดเวลาที่ได้ละเมิดพระราชบัญญัติข้อนี้ ราชโลหกิจมณฑลและราชโลหกิจจังหวัดประจำท้องที่มีอำนาจสั่งกำหนดการถ่ายมูลดินทรายให้ไหลลงไปที่ทับถมอยู่ในที่ดินของผู้ใดผู้หนึ่งซึ่งเป็นที่ที่ได้กระทำเหมืองขุดแร่แล้วนั้น ได้ตามแต่จะเห็นสมควร ข้อ ๓ ราชโลหกิจมณฑลและราชโลหกิจจังหวัดประจำท้องที่มีอำนาจสั่งวิธีกำหนดกันเกราะ และขังมูลดินทรายได้ตามแต่จะเห็นสมควรที่จะให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติมาตรานี้ กับทั้งมีอำนาจสั่งให้หยุดการทำเหมืองเสียก็ได้ จนกว่าผู้ทำเหมืองจะได้ปฏิบัติตามคำสั่งนั้น ข้อ ๔ เมื่อปรากฏว่ามูลดินทรายไหลไปโดยอาการอันเป็นการละเมิดตามข้อ ๑ หรือ ข้อ ๒ แห่งมาตรานี้ ถึงแม้การจะปรากฏว่าเจ้าพนักงานโลหกิจได้สั่งให้จัดการป้องกันและผู้ทำเหมืองได้จัดการป้องกันแล้วตามคำสั่งก็ดี แต่ถ้การป้องกันอันตรายนั้นยังไม่เรียบร้อย ผู้ทำเหมืองจะยกเอาเหตุที่ได้กระทำตามคำสั่งแล้วนั้นมาเปนข้อแก้ตัวไม่ได้ ข้อ ๕ ถ้เหมืองที่ทำเปนที่ลานแร่แล้ว ให้ทิ้งมูลดินมูลทรายแลสิ่งต่างๆ ที่ว่ามาลงในเหมืองที่ได้ขุดแล้ว เว้นไว้แต่จะเปนการจำเปนที่จะทำเช่นนั้นไม่ได้ เพราะจะเปนการขัดขวางแก่การที่จะขุดเหมืองต่อไป ข้อ ๖ เมื่อผู้ทำเหมืองได้ถ่ายมูลดินมูลทราย โดยอาการอันละเมิดต่อความข้อใดข้อหนึ่งในมาตรา ๖๔ นี้ นอกจากโทษปรับตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๑ แล้ว เสนาบดีมีอำนาจที่จะเรียกประทานบัตรคืนเสียด้วยก็ได้” ม.๖๕ “ถ้ในเขตรเหมืองแร่ใดมีแร่ซึ่งมีพิศม์ก็ดี หรือพรรณไม้งดใดที่มีพิศม์ก็ดี ผู้ถือประทานบัตรต้องระวังอย่าให้แร่และสิ่งที่มีพิศม์นั้นลงไป
--	---

	ในทางน้ำซึ่งใช้บริโภคหรือเพื่อการเพาะปลูกให้เป็นอันตรายแก่บุคคลและพืชพรรณเพาะปลูก ถ้าไม่กระทำตามความที่ว่ามาในข้อนี้ต้องโทษปรับครั้งหนึ่งไม่เกิน ๑,๖๐๐ บาทและอีกวันละ ๑๕ บาท ตลอดเวลาที่จะผิด พระราชบัญญัติข้อนี้”
พรบ.แร่ พ.ศ.๒๕๑๐	ม. ๖๗ “ห้ามมิให้ผู้ถือประทานบัตร ปลอยน้ำขุ่นข้นหรือมูลดินทราย อันเกิดจากการทำเหมืองออกนอกเขตเหมืองแร่ เว้นแต่น้ำนั้นจะมีความขุ่นข้นหรือมูลดินทรายไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง ในกรณีจำเป็น รัฐมนตรีมีอำนาจออกในอนุญาตยกเว้นการบังคับตามวรรคหนึ่งได้ โดยกำหนดเงื่อนไขตามที่เห็นสมควร” ม. ๖๘ “น้ำขุ่นข้นหรือมูลดินทรายที่ผู้ถือประทานบัตรปลอยออกนอกเขตเหมืองแร่ แม้ได้ปฏิบัติตามมาตรา ๖๗ แล้วก็ดี ผู้ถือประทานบัตรจะต้องจัดการป้องกันมิให้น้ำขุ่นข้นหรือมูลดินทรายนั้นไปทำให้ทางน้ำสาธารณะตื้นเขินหรือเสื่อมประโยชน์แก่การใช้ทางน้ำนั้น ในกรณีจำเป็นรัฐมนตรีมีอำนาจประกาศกำหนดทางน้ำสาธารณะ เพื่อให้ผู้ถือประทานบัตรรายหนึ่งหรือหลายรายใช้เป็นที่สำหรับปลอยถ่ายน้ำขุ่นข้นหรือมูลดินทราย โดยกำหนดให้ผู้ถือประทานบัตรเสียค่าตอบแทนเพื่อคุ้มครองบำรุงรักษาและชดใช้ความเสียหายโดยกำหนดเงื่อนไขตามที่เห็นสมควร” ม. ๖๙ ในการทำเหมืองหรือแร่ ห้ามมิให้ผู้ถือประทานบัตรกระทำหรือละเว้นการกระทำการใดอันน่าจะเป็นเหตุให้แร่ที่มีพิษหรือสิ่งอื่นที่มีพิษก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือทรัพย์สิน” ม. ๗๑ “ในกรณีที่เจ้าพนักงานอุตสาหกรรมประจำท้องที่เห็นว่า การกระทำเหมืองหรือแร่จะเป็นอันตรายต่อบุคคล สัตว์ พืช หรือทรัพย์สิน ให้มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ถือประทานบัตรให้เปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขวิธีการทำเหมืองหรือแร่เมื่อเห็นว่าจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายนั้นได้ และมีอำนาจสั่งการเป็นหนังสือให้หยุดการทำเหมืองหรือแร่เสียทั้งสิ้น หรือส่วนหนึ่งส่วนใดได้ตามที่เห็นสมควร” ม. ๑๑๖ “ในการแต่งแร่ห้ามมิให้ผู้รับใบอนุญาตแต่งแร่กระทำหรือละ

	เว้นกระทำการใด อันน่าจะเป็นเหตุให้แร่ที่มีพิษหรือสิ่งอื่นที่มีพิษก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือทรัพย์สิน” <u>ม.๑๑๔</u> “ในกรณีที่ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่เห็นว่าการแต่งแร่จะเป็นอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือ ทรัพย์สิน ให้มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือแก่ผู้รับใบอนุญาตแต่งแร่ให้เปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขวิธีการแต่งแร่ตามที่เห็นว่าเป็นเพื่อป้องกันอันตรายนั้นได้ และมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือหรือให้หยุดการแต่งแร่เสียทั้งสิ้นหรือส่วนใดส่วนหนึ่งได้ตามที่เห็นสมควร” <u>ม.๑๒๓</u> “ในการประกอบโลหกรรมห้ามมิให้ผู้รับใบอนุญาตแต่งแร่กระทำหรือละเว้นกระทำการใด อันน่าจะเป็นเหตุให้แร่ที่มีพิษหรือสิ่งอื่นที่มีพิษก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือทรัพย์สิน” <u>ม.๑๒๕</u> “ในกรณีที่ทรัพยากรธรณีประจำท้องที่เห็นว่าการประกอบโลหกรรมจะเป็นอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช หรือ ทรัพย์สิน ให้มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือแก่ผู้รับใบอนุญาตประกอบโลหกรรมให้เปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขวิธีการประกอบโลหกรรมตามที่เห็นว่าเป็นเพื่อป้องกันอันตรายนั้นได้ และมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือหรือให้หยุดการประกอบโลหกรรมเสียทั้งสิ้นหรือส่วนใดส่วนหนึ่งได้ตามที่เห็นสมควร” <u>ม.๑๓๗</u> “ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งพนักงานเจ้าหน้าที่อุตสาหกรรมแร่ประจำท้องที่ตามมาตรา ๗๑ หรือ มาตรา ๙๑ เบี่ยง ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามเดือน หรือปรับไม่เกินห้าพันบาทและรัฐมนตรีมีอำนาจสั่งเพิกถอนประทานบัตรหรือใบอนุญาตขุดเจาะน้ำเกลือได้ดินนั้นเสียได้”
ร่างพรบ.ว่าด้วยแร่ พ.ศ. ...	<u>ม. ๗๔</u> “ในการประกอบกิจการแร่หรือการประกอบธุรกิจแร่ ห้ามผู้ประกอบกิจการแร่หรือผู้ประกอบธุรกิจแร่กระทำหรือละเว้นกระทำการใดอันน่าจะเป็นเหตุให้แร่ที่มีพิษหรือสิ่งอื่นที่มีพิษก่อให้เกิดอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สิน หรือสิ่งแวดล้อมที่เกินเกณฑ์หรือมาตรฐานที่ทางราชการกำหนด” <u>ม.๘๑</u> “ในกรณีที่เจ้าพนักงานอุตสาหกรรมแร่ประจำท้องที่เห็นว่าการประกอบกิจการแร่หรือธุรกิจแร่จะเป็นอันตรายแก่บุคคล สัตว์ พืช ทรัพย์สิน หรือสิ่งแวดล้อม ให้สั่งเป็นหนังสือแก่ผู้ประกอบกิจการแร่หรือผู้ประกอบ

	ธุรกิจแร่ให้เปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขวิธีการตามที่เห็นว่าจำเป็นเพื่อป้องกันอันตรายนั้นได้หรือสิ่งที่เป็นหนังสือให้หยุดการประกอบการเสียทั้งสิ้นหรือส่วนหนึ่งส่วนใดได้ตามที่เห็นสมควร” ม. ๘๔ “ผู้ประกอบการแร่หรือผู้ประกอบการธุรกิจแร่มีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งของ เจ้าพนักงานอุตสาหกรรมแร่ประจำท้องที่ตามมาตรา ๘๑ หรือคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๘๒ ต่อรัฐมนตรีโดยยื่นอุทธรณ์ต่อเจ้าพนักงานอุตสาหกรรมแร่ประจำท้องที่ภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ทราบคำสั่ง ตามแต่กรณี รัฐมนตรีมีอำนาจสั่งให้ยกอุทธรณ์ หรือแก้ไขคำสั่งของ เจ้าพนักงานอุตสาหกรรมแร่ประจำท้องที่หรือของพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตามมาตรา ๘๑ หรือมาตรา ๘๒” คำสั่งของรัฐมนตรีให้เป็นที่สุด การอุทธรณ์ตามวรรคหนึ่งไม่เป็นการทุเลาการบังคับตามคำสั่งของเจ้าพนักงานอุตสาหกรรมแร่ประจำท้องที่หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งสั่งตามมาตรา ๘๑ หรือมาตรา ๘๒” ม. ๘๕ “ผู้ประกอบการแร่ ผู้ประกอบการธุรกิจแร่ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำต่อความเสียหายหรือเดือดร้อนรำคาญใดอันเกิดขึ้นแก่บุคคลทรัพย์สิน หรือสิ่งแวดล้อม ในกรณีที่เกิดความเสียหายขึ้นในเขตพื้นที่ได้รับอนุญาตให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าความเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำของผู้ประกอบการแร่ ผู้ประกอบการธุรกิจแร่”
--	--

เมื่อผลกระทบเหล่านี้เกิดขึ้นกับพืชพรรณในธรรมชาติ พืชพรรณทางการเกษตร สัตว์ป่า สัตว์เลี้ยง หรือแม้แต่ตัวมนุษย์เองก็ล้วนแล้วแต่ได้รับความเดือดร้อนเสียหายเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นผลผลิตทางการเกษตร วงจรพืชและสัตว์ซึ่งเป็นแหล่งอาหารของมนุษย์หรือแม้แต่ตัวมนุษย์ที่ล้มป่วยจนถึงความตาย แต่ความรับผิดชอบของผู้ประกอบการก็มีเพียงแต่ค่าปรับเท่านั้นดังเห็นได้จากกฎหมายแร่ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน คือ พรบ .การทำเหมืองแร่ ร .ศ. ๑๒๐ พรบ .การทำเหมืองแร่ พ .ศ. ๒๔๖๑ และ พรบ .แร่ พ.ศ. ๒๕๑๐ และค่าปรับซึ่งไม่ได้สมน้ำสมเนื้อกับผลจากการกระทำเพราะเจตนาของกฎหมายคงจะให้ไปฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายกันในภายหลัง แต่บางเรื่องเป็นเรื่องที่ต้องแก้ไขในทันทันใดรอการ

ฟ้องร้องคดีต่อศาลไม่ได้ เช่น ความเจ็บป่วยของผู้คน ถ้าแม้แต่ฟ้องร้องคดีกัน กว่าจะอุทธรณ์กว่าจะฎีกาผู้คนไม่ล้มตายกันไปแล้วหรืออย่างไร

เห็นควรให้กำหนดเรื่องความรับผิดชอบการกระทำของผู้ประกอบการให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ไม่ใช่เพียงแค่โทษปรับ เพราะเห็นว่าการทำเหมืองแทบจะทุกเหมืองในประเทศไทยล้วนแล้วแต่ส่งผลกระทบต่อบุคคลหรือชุมชนที่อยู่ใกล้เคียงทั้งสิ้น เนื่องด้วยว่าเหมืองในประเทศไทยส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในชุมชน หรือติดเขตชุมชน หรือชุมชนต้องใช้ประโยชน์ในพื้นที่ทำเหมืองนั้นเสมอ ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีประชากรค่อนข้างหนาแน่นคือประมาณ ๑๒๓.๕ คนต่อตารางกิโลเมตร (ประชากรของประเทศไทยเมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม ๒๕๕๒ มี ๖๓,๓๙๖,๐๐๐ คน ต่อเนื้อที่ ๕๑๓,๑๑๕.๐๖ ตารางกิโลเมตร)^(๕) ซึ่งต่างกับการทำเหมืองแร่ในประเทศในหลายพื้นที่ เช่น เหมืองแร่โปแตชในประเทศแคนาดา ในเมือง Saskatchewan พื้นที่การทำเหมืองนั้นมีอัตราส่วนความหนาแน่นของประชากรเพียง ๑.๕ คนต่อ ๑ ตารางกิโลเมตรเท่านั้น อาณาเขตเหมืองก็อยู่ไกลจากชุมชนมากผลกระทบจึงไม่เกิดต่อชุมชน แต่เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่โครงการในประเทศไทยที่จังหวัดอุดรธานีนั้นมีความแตกต่างกันอย่างมากด้วยอัตราความหนาแน่นของประชากรในจังหวัดอุดรธานีนี้อัตราถึง ๑๒๔ คน ต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งเป็นไปได้ยากที่จะไม่เกิดผลกระทบต่อชุมชน

เมื่อการทำเหมืองก่อให้เกิดผลกระทบโดยเฉพาะกับคนและเกิดผลถึงแก่ความตายนั้น ความรับผิดชอบแค่โทษปรับนั้นพอแล้วหรือ ? สิ่งเหล่านี้เป็นคำถามที่ขบขันใจมาโดยตลอดว่าถ้ามีคนตายใครจะรับผิดชอบ ? หากเป็นกฎหมายอาญาถือว่าการฆ่าคนตายเป็นความผิดที่ต้องรับโทษอย่างรุนแรงไม่ประหารชีวิตก็จำคุกตลอดชีวิตไม่ว่าจะเจตนา ไม่เจตนา หรือประมาทก็ตาม หากมีผู้ป่วยและล้มตายจากการทำเหมืองแร่ผลก็น่าจะเทียบเท่าเช่นเดียว วกกันกับกฎหมายอาญา ผู้ประกอบการก็ต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบของตนด้วยเช่นกัน รวมทั้งวิศวกรหรือผู้เจ้าหน้าที่ควบคุมการทำเหมืองก็ต้องร่วมรับผิดชอบกันในฐานะผู้ร่วมกระทำไม่ว่าจะเจตนา ไม่เจตนา หรือประมาทก็ตาม ซึ่งจะได้รับโทษมากขึ้นขึ้นอยู่กับสภาวะการณ์ การกำหนดโทษในลักษณะนี้อาจจะทำให้ผู้ประกอบการรู้สึกเกรงกลัวและตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อคน ชุมชน สังคมมากขึ้น ไม่ใช่กอบโกยแต่ผลประโยชน์เข้ากระเป๋าเพียงอย่างเดียว

(๕) population of Thailand 2010 , [http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsr/AllAboutPopulation_TH.aspx?](http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsr/AllAboutPopulation_TH.aspx?content=AllAboutPopulation/Thailand)

content=AllAboutPopulation/Thailand เข้าถึงข้อมูล ๓ มิถุนายน ๒๕๕๓

การปล่อยของเสียลงพื้นที่สาธารณะและพื้นที่การเกษตรไม่ใช่แต่เพียงการปล่อยน้ำล้างแร่ น้ำ ชื้นขึ้นจากการทำเหมืองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงมลพิษด้านอื่นๆ ด้วย ทั้งฝุ่น เสียง แรงสั่นสะเทือนที่ส่งผล กระทบต่อชาวบ้านและชุมชนในพื้นที่อีกด้วย เมื่อมีการตรวจวัดว่าฝุ่น เสียง หรือแรงสั่นสะเทือนเกิน มาตรฐานหน่วยงานรัฐที่ตรวจวัดและควบคุมก็ไม่ได้มีมาตรการอย่างไรในแก้ไข ดูแล หรือป้องกัน เพียงแต่หน่วยงานที่เข้ามาตรวจวัดมลพิษนั้นได้ส่งรายงานให้แก่หน่วยงานที่ควบคุม คือ กรม อุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่หรือกรม ที่มีอำนาจหน้าที่ในการอนุญาตและตรวจสอบดูแล เหมืองเท่านั้น หากได้มีมาตรการที่เป็นบทลงโทษแต่อย่างใด จึงควรที่จะเพิ่มเติมบทลงโทษ เช่นดัง กรณีตัวอย่างที่กล่าวมาคือ

- ทำเหมืองเสียงดังเกินมาตรฐานในเวลากลางคืนก็สมควรให้หยุดทำเหมือง เพราะ เสียงดังส่งผลก่อให้เกิดความรำคาญ นอนไม่หลับ เสียสุขภาพจิตต่อชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียงได้
- ทำเหมืองมีฝุ่นเกินมาตรฐาน เป็นเหตุก่อให้เกิดชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงเป็นโรค ทางเดินหายใจและโรคผิวหนัง ต้องสั่งให้หยุดการทำเหมืองไว้ก่อนจนกว่าจะปรับปรุงให้เป็นปกติได้ แล้วจึงเปิดดำเนินการทำเหมืองต่อไป

๓. การไม่ปฏิบัติตามรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมหรือ EIA

รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือ EIA (Environmental Impact Assessment) คือ การวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม หรือการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็น วิธีการอย่างหนึ่งที่ใช้เพื่อจำแนกและคาดคะเนผลกระทบที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากโครงการ หรือกิจกรรม ตลอดจนการเสนอแนะมาตรการในการแก้ไขผลกระทบและแผนการติดตามตรวจสอบคุณภาพ สิ่งแวดล้อม ทั้งในระหว่างการก่อสร้างและดำเนินการ^(๖)

การประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ถือได้ว่าเป็นมาตรการในการควบคุมสิ่งแวดล้อมโดย การป้องกันปัญหาไว้ล่วงหน้า กล่าวคือ ก่อนที่จะจัดทำโครงการหรือกิจการใดๆ เจ้าของโครงการหรือผู้ ที่รับผิดชอบจะต้องศึกษาถึงความเป็นไปได้ของโครงการหรือกิจการนั้น รวมทั้งผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น ต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ อนามัย ทรัพย์สิน และชีวิตของมนุษย์ ทั้งนี้ เพื่อที่จะได้หามาตรการและ แนวทางในการป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นไว้ล่วงหน้า พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพ สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์และวิธีการของการจัดทำ EIA ไว้ในส่วนที่ ๔

(๖) ระบบวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม , <http://www.ieat.go.th/attach/EIA%20for%20website.ppt> เข้าถึงข้อมูล วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓

ตั้งแต่มาตรา ๔๖ ถึง ๕๑ โดยกำหนดประเภทของโครงการที่ต้องทำ EIA ไว้ ๓๔ ประเภท^(๗) รวมถึงโครงการหรือกิจการของส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ และโครงการร่วมกับเอกชนที่ต้องขอความเห็นชอบจากคณะรัฐมนตรีก่อนจะดำเนินการ ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นโครงการหรือกิจการขนาดใหญ่หรือมีลักษณะอาจก่อให้เกิดปัญหาต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง เช่น การสร้างเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า หรือการวางท่อส่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ รวมทั้งเสนอแนะมาตรการในการแก้ไขปัญหาผลกระทบและกำหนดแผนในการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมทั้งในระหว่างการก่อสร้างและดำเนินโครงการ^(๘)

ใน EIA นั้นจะประกอบด้วยหลายส่วนแต่ที่จะนำมากล่าวถึงคือ มาตรการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม ที่จะเกิดขึ้นจากโครงการหรือกิจการ และ การติดตามและประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการดำเนินโครงการหรือกิจการนั้น

มาตรการป้องกัน แก้ไข และลดผลกระทบสิ่งแวดล้อม เป็นมาตรการที่คิดและวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงแผนการประกอบกิจการและผังโครงการทำเหมืองเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นการกำหนดไว้สำหรับโครงการทำเหมืองตั้งแต่ในระยะก่อนการเปิดทำเหมือง ระยะดำเนินการทำเหมืองและหลังสิ้นสุดการทำเหมือง ซึ่งจะกำหนดไว้เป็นข้อเพื่อให้ผู้ประกอบการปฏิบัติและเพื่อการตรวจสอบของหน่วยงานรัฐให้เป็นไปตามมาตรการดังกล่าวด้วย

ผังโครงการทำเหมือง มีทั้งผังการขุดบ่อเหมือง ผังการเก็บกองมูลดิน และผังการฟื้นฟูสภาพเหมือง เป็นผังซึ่งกำหนดขึ้นโดยการวางแผนงานของผู้ประกอบการอย่างแน่ชัดว่าจะทำเหมืองอย่างไรในแต่ละช่วง ขุดบ่อเหมืองใดบ้าง ลึกเท่าไร มีกองมูลหินบริเวณไหน รวมถึงผังการฟื้นฟูสภาพเหมืองว่าแต่ละช่วงจะต้องทำอะไร อย่างไร เช่น ปีที่ ๗ ของโครงการมีการขุดเริ่มขุดบ่อเหมือง Q east^(๙)

มาตร การติดตามและประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม จะกำหนดถึงวิธีการติดตามตรวจสอบคุณภาพสิ่งแวดล้อมในด้านต่างๆ คือ คุณภาพอากาศ เสียง ความสั่นสะเทือน คุณภาพน้ำ ผิวดิน คุณภาพน้ำใต้ดิน ของเสียจากโรงงาน เศรษฐกิจ สังคมและทัศนคติ ซึ่งจะระบุว่าวิธีการตรวจสอบอย่างไร ตรวจสอบในระยะเวลาใด ตรวจสอบ ณ จุดไหน

(๗) ประกาศกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

(๘) อุดมศักดิ์ สินธิพงศ์ , กฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน , ๒๕๔๙) , หน้า ๒๐๕

(๙) รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) โครงการเหมืองแร่ทองคำ “ชาติรีเหนือ” ของ บริษัท อัครา ไมนิ่ง จำกัด

จุดประสงค์ของมาตรการเหล่านี้ก็เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนที่ตั้งไว้ เพื่อป้องกัน ภัย และลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่จะเกิดขึ้นจากกิจการทำเหมือง เมื่อวัตถุประสงค์ เป็นอย่างนี้แล้วแต่ทำไมการปฏิบัติให้เป็นไปตามมาตรการเหล่านี้จึงเป็นเรื่องยากของ ผู้ประกอบการที่จะทำให้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพมากที่สุด ทั้งยังเป็นเรื่องยากของหน่วยงานรัฐที่จะ ตรวจสอบและบังคับให้ผู้ประกอบการดำเนินการให้เป็นไปตามมาตรการที่กำหนดไว้ ในกรณี ผู้ประกอบการละเลยหรือขาดความรับผิดชอบ อย่างเช่น มาตรการฟื้นฟูของโครงการทำเหมืองแร่ ทองคำ “ชาติรีและชาติรีเหนือ” ซึ่งกำหนดไว้ว่า

- ให้มีการถมกลับบ่อเหมืองซึ่งผ่านการทำไปแล้วให้อยู่ในสภาพเดิมมากที่สุด
- ให้ทำการฟื้นฟูพื้นที่ที่ผ่านการทำเหมืองแร่แล้ว ควบคู่ไปพร้อมกับการทำเหมือง (๑๐)

แต่ก็ไม่มี การปฏิบัติตามมาตรการที่วางไว้แต่อย่างใด โดยอ้างว่ายังเหลือเวลากว่ากำหนดอายุ ประทานบัตรจะหมดและบ่อเหมืองที่ทิ้งร้างนั้นเป็นเพียงการหยุดชั่วคราวเท่านั้น จึงเป็นที่น่าสังเกต ว่า มาตรการที่กำหนดไว้นั้นค่อนข้างหลวม ไม่ชัดเจนว่าจะทำเมื่อใด ควรระบุระยะเวลาด้วย เนื่องจากในผังโครงการการทำเหมืองได้กำหนดการทำงานของโครงการไว้อย่างชัดเจนแล้วทั้งสิ้น แผนผังโครงการทำเหมืองก็เช่นเดียวกัน มี การออกแบบแผนผังว่าปีที่ ๑ ๒ ๓ ๒๐ ทำอะไรบ้าง จะ ขุดบ่อเหมืองไหน จะถมกลับบ่อเหมืองร้างอย่างไร จะมีการฟื้นฟูพื้นที่ต่างๆ แต่ความเป็นจริงก็ไม่ได้ เป็นอย่างที่กำหนดไว้ ทั้งผังโครงการทำเหมืองและผังฟื้นฟูการทำ เหมือง นอกจากผู้ประกอบการจะไม่ทำตามมาตรการแล้ว หน่วยงานของรัฐที่รับผิดชอบก็ยังปฏิบัติได้ ไม่เคร่งครัดอีกทั้งบทบัญญัติลงโทษก็น้อยเหลือเกินน้อยจนผู้ประกอบการแทบจะไม่มี ความเกรงกลัว

(๑๐) รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) โครงการเหมืองแร่ทองคำ “ชาติรีเหนือ” ของ บริษัท อัครา ไมนิ่ง จำกัด

เช่น โครงการเหมืองแร่ทองคำชาติและชาติเหนือ มีพื้นที่ในการฟื้นฟู ๕.๙ ล้านตารางเมตร ใช้งบประมาณทั้งสิ้น ๖๒๔.๔ ล้านบาท แต่ถ้าผู้ประกอบการไม่ปฏิบัติตาม ก็เพียงเสียค่าปรับ ๒,๐๐๐ บาทเท่านั้น ตามมาตรา ๕๗ , ๗๒ , ๑๓๔ และ ๑๓๕^(๑๑) แห่งพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.๒๕๑๐ แม้ว่ามี ข้อความต่อท้ายมาตรา ๑๓๕ ว่า “และต้องรับผิดชอบใช้ค่าใช้จ่ายในการทำที่ดินให้เป็นตามเดิม ” ซึ่ง ติความได้คือรัฐจะเป็นผู้ดำเนินการเองแล้วให้ผู้ประกอบการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายแต่ความเป็นจริงรัฐก็ ไม่ได้ดำเนินการแต่อย่างใด

อีกหนึ่งกรณีที่น่าสนใจของมาตราใน EIA คือ การใช้ดุลยพินิจพิจารณาทบทวน ความเหมาะสมของมาตรการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม

- มีการทบทวนความเหมาะสมของมาตรการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม ตามเวลาที่ เหมาะสม เมื่อมีการดำเนินการทำเหมืองแล้ว เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใน ขณะนี้^(๑๒)

(๑๑) พระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.๒๕๑๐

มาตรา ๕๗ “ ผู้ถือประทานบัตรจะต้องทำเหมืองตามวิธีการทำเหมือง แผนผังโครงการ และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในการออก ประทานบัตร และถ้ามีการเพิ่มเติมชนิดของแร่ที่จะทำเหมืองหรือเปลี่ยนแปลงวิธี การทำเหมือง แผนผังโครงการ และเงื่อนไขดังกล่าว ผู้ ถือประทานบัตรต้องได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีจึงจะได้”

มาตรา ๑๓๕ “ผู้ใดฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๕๗ ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพันบาท และรัฐมนตรีมีอำนาจสั่ง เพิกถอนประทานบัตรนั้นเสียได้”

มาตรา ๗๒ “บรรดาขุม หลุม หรือปล่อง ที่มีได้ใช้ในการทำเหมืองแล้ว ให้ผู้ถือประทานบัตรจัดการถมหรือทำที่ดินให้เป็นตาม สภาพเดิมเสียทุกแห่ง ไม่ว่าประทานบัตรนั้นจะสิ้นอายุแล้วหรือไม่ เว้นแต่ประทานบัตรได้กำหนดไว้เป็นอย่างอื่น หรือทรัพยากรธรณี ประจำท้องถิ่นได้สั่งเป็นหนังสือกำหนดเป็นอย่างอื่นด้วยความเห็นชอบของอธิบดี

ในกรณีที่มีได้มีการปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง ทรัพยากรธรณีประจำท้องถิ่นที่มีอำนาจสั่งเป็นหนังสือให้ผู้ถือประทานบัตรนั้นจัดการ ถมหรือทำที่ดินให้เป็นตามเดิม ผู้ถือประทานบัตรต้องปฏิบัติให้แล้วเสร็จภายใน ๙๐ วันนับแต่วันได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว”

มาตรา ๑๓๕ “ผู้ใดไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของพนักงานเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๗๒ วรรคสอง ต้องระวางโทษปรับไม่เกินสองพัน บาท และต้องรับผิดชอบใช้ค่าใช้จ่ายในการทำที่ดินนั้นให้เป็นตามเดิม”

(๑๒) รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม (EIA) โครงการเหมืองแร่ทองคำ “ชาติเหนือ” ของ บริษัท อัครา ไมนิ่ง จำกัด

การเปลี่ยนแปลงของมาตรการต่างๆ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเคยกล่าวไว้ว่า “สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสมของสถานการณ์” ^(๑๓) แล้วความเหมาะสมที่กล่าวถึงนั้นประชาชนจะรู้ได้อย่างไรว่ามันจะดีจริง ถ้าระบุไว้ใน EIA แล้วนั้นก็เชื่อถือได้เพราะต้องผ่านขั้นตอนการพิจารณาหลายชั้นจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการ (คชก.) ถ้า EIA ยังไม่ดีพอก็ต้องนำกลับไปแก้ไขใหม่แล้วนำมาพิจารณาใหม่อีกครั้งจนกว่าจะเหมาะสมตามที่ คชก. เห็นด้วย

แต่ถ้าอยู่ๆก็มีการเปลี่ยนแปลงโดยไม่ได้มีการพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ชำนาญการแล้วผลจะเป็นอย่างไร จะเชื่อถือได้แค่ไหนว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น แล้วถ้าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่แย่งจะเกิดผลเสียอย่างไร เพราะมาตรการเหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติ เช่น ตัวอย่างที่กล่าวข้างต้นเดิมมีมาตรการต้องกลบบ่อเหมืองร้างแล้วปัจจุบันเปลี่ยนมาตรการว่าไม่จำเป็นต้องกลบ ผลที่ตามมาคงจะเป็นความเดือดร้อนกับประชาชนชาวบ้านในพื้นที่อย่างแน่นอน จึงเห็นสมควรว่าถ้าจะมี การเปลี่ยนแปลงทบทวนความเหมาะสมของมาตรการป้องกันผลกระทบสิ่งแวดล้อม สมควรให้ คชก. ร่วมพิจารณาด้วยเพื่อให้ได้มาตรการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

ส่วนมาตรการติดตามและประเมินผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมนั้น เห็นว่าบางมาตรการยังไม่เคร่งครัดเท่าที่ควร ดังเช่น กระบวนการ Electrowinning (การแยกแร่ทองแดงและเงินด้วยกระแสไฟฟ้า) มีการปล่อยก๊าซ ๑,๔๐๐ ลูกบาศก์เมตรต่อชั่วโมง จะมี การตรวจวัดปริมาณ HCN (ไฮโดรเจนไซยาไนด์) ทุก ๖ เดือน หรือมีการตรวจสอบคุณภาพอากาศ คุณภาพน้ำผิวดิน คุณภาพน้ำใต้ดิน ระดับเสียง แรงสั่นสะเทือน ทุก ๓ หรือ ๔ เดือน

เห็นว่าช่วงระยะเวลาในการตรวจนั้นทิ้งห่างมากเกินไปสำหรับการตรวจวัดไฮโดรเจนไซยาไนด์ ปีละ ๒ ครั้งหรือ ตรวจสอบคุณภาพอากาศ คุณภาพน้ำผิวดิน คุณภาพน้ำใต้ดิน ระดับเสียง แรงสั่นสะเทือน ทุก ๓ หรือ ๔ เดือน เห็นว่าควรตรวจอย่างน้อยเดือนละครั้งเพื่อการควบคุมคุณภาพที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นอีกทั้งยังสร้างความกระตือรือร้นของผู้ประกอบกิจการให้เคร่งครัด ใส่ใจและรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

(๑๓) การประชุมคณะกรรมการแก้ไขปัญหามลพิษของเครือข่ายชุมชนเพื่อการปฏิรูปสังคมและการเมือง “กรณีปัญหาผลกระทบจากการประกอบกิจการเหมืองแร่” วันที่ ๒๖ ตุลาคม ๒๕๕๒ เวลา ๑๓.๓๐ น. ณ ห้องประชุม ๑๐๑ ชั้น ๑ อาคารสำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ทำเนียบรัฐบาล

จากตัวอย่างกรณีสามกรณีข้างต้นทำให้เห็นความบกพร่องของตัวกฎหมายแรงแรงอย่างมากมาย บกพร่องทั้งตัวบทกฎหมายและการนำไปใช้ของพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งเห็นสมควรที่จะพัฒนาให้เข้ารูป เข้ารอยเพื่อประโยชน์ต่อไปในอนาคต เนื่องด้วยว่า จะหยุดยั้งการทำเหมืองแร่ก็เป็นไปไม่ได้เพราะเรายังจำเป็นที่จะต้องใช้ประโยชน์จากทรัพยากรแร่เหล่านั้น แต่เราก็สามารถที่จะทำให้การทำเหมืองอยู่คู่กับการมีชุมชนได้ ซึ่งบุคคลทั้งสามฝ่าย คือ ผู้ประกอบ กิจการ ชาวบ้านหรือชุมชน และรัฐหรือหน่วยงานรัฐต้องร่วมมือกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ ต่างฝ่ายต่างกอบโกยผู้ประกอบการคิดอย่างเดียวว่า จะทำอะไรให้ได้กำไรมาก ชุมชนชาวบ้านต้องการอยากจะได้ขายที่ดิน หรือแม้แต่รัฐเองที่อนุญาตให้เพื่อหวังค่าภาคหลวงและผลประโยชน์ตอบแทนพิเศษ

เพื่อให้อุตสาหกรรมเหมืองแร่ในประเทศไทยเป็นไปอย่างสมบูรณ์ ในทุกๆด้านนั้น ทุกฝ่ายต้องร่วมมือกันซื้อสัตย์และรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตน รวมทั้งเคารพสิทธิ ซึ่งกันและกันด้วย จุดด้อยที่เห็นควรจะต้องปรับปรุงสรุปในภาพรวม คือ

๑. กำหนดหลักความรับผิด “ให้สันนิษฐานว่าเกิดจากการทำเหมือง ” จะได้กำหนดภาระการพิสูจน์ตรวจสอบให้เป็นของผู้ประกอบ กิจการ(ผู้กระทำ)ไม่ใช่เป็นของชาวบ้านหรือชุมชน (ผู้ถูกกระทำ) ในอดีตและปัจจุบันเมื่อเกิดข้อพิพาทกันระหว่างผู้ประกอบ กิจการและชาวบ้านหรือชุมชน ชาวบ้าน และชุมชนนั้นจะต้องแบกรับภาระในการพิสูจน์ตรวจสอบว่าผลกระทบที่ดินได้รับนั้นเกิดจากสาเหตุอะไรทั้งๆที่ดินไม่ได้เป็นผู้ก่อให้เกิด เช่น การทำเหมืองทองคำของบริษัท อัครา ไมนิ่ง จำกัด ส่งผลให้ชาวบ้านในหมู่บ้านเขาหม้อซึ่งอยู่ติดเขตประทานบัตรต้องได้รับความเดือดร้อน เกิดผดผื่นคัน เกิดแผลพุพองจากการใช้น้ำประปาหมู่บ้าน ปัจจุบันชาวบ้านต้องไปพบแพทย์จ่ายค่ารักษาพยาบาลเอง ส่งตัวอย่างน้ำไปตรวจเอง โดยที่ ผู้ประกอบการไม่ได้เข้ามาช่วยเหลือแต่อย่างใด จนเมื่อมีเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ถึงหน่วยงานราชการหรือองค์กรต่างๆ ผู้ประกอบการ ถึงจะได้ เข้ามาช่วยเหลือบ้าง เช่น การแจกจ่ายน้ำแต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อการใช้สอย เห็นควรปรับปรุง หลักความรับผิดเสียใหม่ให้ภาระการพิสูจน์นั้นเป็นของผู้ประกอบกิจการในฐานะผู้ถูกกล่าวหา เนื่องด้วยหลากหลายปัจจัยที่ ผู้ประกอบการมีความพร้อมมากกว่าชาวบ้านธรรมดาทั้งทุนทรัพย์ที่จะดำเนินการได้สะดวกรวดเร็วอีกด้วย ดังที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ.๒๕๑๐ และร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยแร่ พ.ศ. ... จึงสมควรปรับปรุงกำหนดหลักความรับผิด “ให้สันนิษฐานว่าเกิดจากการทำเหมือง”

ปัจจุบันหลักความรับผิดในพระราชบัญญัติแร่ พ.ศ. ๒๕๑๐ นี้ได้บัญญัติเฉพาะบทการทำเหมืองใต้ดินแต่ไม่ได้ระบุไว้ในการทำเหมืองทุกๆประเภท

พรบ.แร่ พ.ศ. ๒๕๑๐ ในหมวดการทำเหมืองใต้ดิน

มาตรา ๘๘/๑๓ “กรณีที่ดินบริเวณใดในเขตเหมืองแร่ของประทานบัตรทำให้เหมืองใต้ดินทรุดตัวลง จนเป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่บุคคล ทรัพย์สิน หรือสิ่งแวดล้อมให้นำหลักความรับผิดชอบไปนี้มาใช้บังคับกับความเสียหายทั้งปวงที่เกิดขึ้น

(๑) ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า การทรุดตัวของพื้นดินนั้นเกิดจากการทำเหมืองใต้ดิน

(๒) ...”

ร่างพรบ.ว่าด้วยแร่ พ.ศ. ...

มาตรา ๘๙ วรรคสอง “ในกรณีที่เกิดความเสียหายขึ้นในเขตพื้นที่ได้รับอนุญาตให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าความเสียหายนั้นเกิดจากการกระทำของผู้ประก อบกิจการแร่ ผู้ประกอบธุรกิจแร่

๒. กำหนดโทษของผู้ประกอบการให้ชัดเจน โดยระบุโทษไว้มาตราเดียวกันเพื่อจะได้นำไปใช้ โดยไม่ต้องกำหนดหมวด “บทลงโทษ” ไว้ต่างหาก ทั้งสมควรเพิ่มบทลงโทษเนื่องด้วยว่ามีหลายกรณีที่ผู้ประกอบการในใส่ใจต้องการกระทำของตน เช่น กรณีเหมืองทองคำพิจิตรจะต้องมีการถมกลบบ่อเหมืองให้เป็นกฎหมาย(พรบ.แร่ พ.ศ.๒๕๑๐ ม.๗๒) และEIAที่ระบุไว้ แต่ทางบริษัทได้ละเลยโดยอ้างการทำโครงการเหมืองร่วมและยอมเสียค่าปรับ ๒,๐๐๐ บาท(พรบ.แร่ ม.๑๓๙) ตามกฎหมายแทน หรือกรณีชาวบ้านเจ็บป่วยหรือตายจากการทำเหมืองสมควรยึดหลักความรับผิดชอบดังเช่นกฎหมายอาญาตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

๓. โครงสร้างอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานที่ทำการตรวจสอบและควบคุมมลพิษยังไม่เป็นผลเนื่องด้วยว่าในปัจจุบันหน่วยงาน เช่น กรมควบคุมมลพิษ มีอำนาจหน้าที่เพียงจากตรวจสอบ วัดค่าแรง สั่นสะเทือน ฝุ่น เสียง หรือน้ำแล้วรายงานผลต่อกพร .หรือกรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเหมืองแร่เท่านั้นโดยไม่ได้มีบทบาทอื่นที่เป็นประโยชน์มากกว่านี้

หน่วยงานที่ทำหน้าที่ควบคุมและตรวจสอบมลพิษเหล่านี้สมควรที่จะมีอำนาจเด็ดขาดในการออกคำสั่ง เช่น เมื่อมีการตรวจสอบว่าการทำเหมืองมีเสี ยงดังเกินมาตรฐานที่กำหนดมีอำนาจสั่งให้เหมืองทำการปรับปรุงแก้ไขและหากทำไม่ได้ก็ต้องมีบทลงโทษกับผู้ประกอบการหรือวิศวกรเหมืองแร่ที่เกี่ยวข้องเช่นกัน โดยไม่ต้องรอให้กพร .สั่งเนื่องจากว่ากพร .เป็นหน่วยงานที่ได้อนุญาตประทานบัตรหรือการทำเหมืองเพราะฉะนั้นการที่ จะตัดสินว่าเหมืองใดทำผิดกฎหมายนั้นดูจะไม่ค่อยสอดคล้องกัน จึงสมควรให้หน่วยงานที่ทำการตรวจสอบมีอำนาจสั่งหรือไม่ก็ควรที่จะตั้งคณะทำงานกลางซึ่งคัดสรรมาจากบุคคลที่ไม่มีผลประโยชน์ได้เสียจากโครงการเหมือง เพื่อมาตรวจสอบดูแล

และยังมีในกรณีที่ต้องจัดการบริหารส่วนตำบลหรืออบต. มีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบดูแลเหมืองแร่ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของตน ตามปกติบุคคลที่เข้ามาเป็นนายก อบต. หรือสมาชิก อบต. ล้วนแล้วแต่เป็นคนในพื้นที่ที่มีได้มีความรู้โดยเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับเหมืองแร่โดยเฉพาะ เห็นว่าอำนาจนี้น่าจะเปลี่ยนแปลงให้เป็นอำนาจหน้าที่ ของหน่วยงานอุตสาหกรรมจังหวัดแผนกเหมืองแร่และโรงงานอุตสาหกรรมหรือทรัพยากรจังหวัดเพราะมีความรู้เกี่ยวกับการทำเหมืองเป็นอย่างดี หรือจัดตั้งแผนกหรือฝ่ายใน อบต. ที่เหมืองแร่อยู่ในเขตการปกครองแล้วจัดหาผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญมาทำงานในแผนกหรือฝ่ายนี้

๔. โทษของหน่วยงานรัฐที่ละเลย เพิกเฉยต่อหน้าที่ เนื่องด้วยว่าการที่จะปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายแร่หรือข้อบังคับตาม EIA นั้น ไม่เพียงแต่ผู้ประกอบการจะปฏิบัติให้เป็นไปตามนั้นแต่ยังมีกลไกการบังคับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอีกด้วยหากว่าผู้ประกอบการไม่ได้ปฏิบัติเพื่อให้การประกอบกิจการเหมืองแร่เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุดโดยเฉพาะเรื่องการอยู่ร่วมกับชาวบ้านและชุมชน

ปัจจุบันการที่เอาโทษกับหน่วยงานของรัฐมีเพียงการฟ้องศาลปกครองเท่านั้นซึ่งเป็นการกล่าวโทษของชาวบ้านหรือชุมชน เนื่องด้วยว่า

๑). หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐออกคำสั่งทางปกครองหรือกระทำการอื่นใดโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

๒). หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐละเลยต่อหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร

๓). การกระทำละเมิดหรือความรับผิดอย่างอื่นของหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐอันเกิดจากการใช้อำนาจตามกฎหมาย หรือจากกฎ หรือคำสั่งทางปกครอง หรือจากการละเลยต่อหน้าที่ตามกฎหมายกำหนดให้ต้องปฏิบัติหรือปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวล่าช้าเกินสมควร^(๑๔)

แต่ตามกฎหมายแร่ยังไม่มีการกำหนดเกี่ยวกับความรับผิดของพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงเห็นสมควรที่จะกำหนดเพราะถือว่าพนักงานเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนร่วมในการประกอบกิจการเหมือง เช่นเดียวกันกับผู้ประกอบการทำเหมือง หากพนักงานเจ้าหน้าที่ละเลยการทำหน้าที่ผลทำให้ชาวบ้านหรือชุมชนที่แวดล้อมเหมืองเกิดผลกระทบก็มีหน้าที่ที่จะต้องรับผิดชอบเช่นกัน แม้ว่าจะ มีกลไกในการฟ้องศาลแล้วก็ตามแต่ก็สมควรที่จะมีการระบุให้ชัดเจนเพื่อเป็นมาตรการในเบื้องต้น

(๑๔) คู่มือศาลปกครอง , จัดทำโดยศาลปกครอง เลขที่ ๑๒๐ หมู่ ๓ ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐

๕. หากมีการขอประทานบัตรระยะใหม่ สมควรพิจารณาถึงการกระทำในระยะเดิม เนื่องด้วยเห็นว่าหากในระยะเดิมการทำเหมืองยังไม่ด้วยการได้รับความรับผิดชอบ ค่าขอในระยะใหม่ อาจจะไม่อนุญาตก็เป็นได้หากว่าคิดหักลบบวกคุณหาแล้วจะไม่คุ้มต่อการสูญเสียอย่างมากมาย โดยเฉพาะสุขภาพ ของชาวบ้านหรือชุมชนในพื้นที่ ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่จะสูญเสียไปโดยไม่ สามารถเรียกกลับคืนมาได้

กรณีนี้ยังรวมไปถึงการขอต่อใบอนุญาตประทานบัตร ซึ่งเป็นกรณีที่พบมากในการทำเหมือง เกลือหิน คือระยะเวลาระหว่างการยื่นคำขอต่ออายุผู้ประกอบการสามารถทำเหมืองต่อไปได้จน กว่า จะมีคำตัดสินว่าอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ต่ออายุ ดังที่ได้ทราบว่ามีผู้ประกอบการทำเกลือในหลาย รายได้หมดอายุการทำเกลือดั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.๒๕๔๕ และอยู่ระหว่างการพิจารณาคำขอต่ออนุญาต จนปัจจุบันก็ยังไม่คำสั่งใดๆออกมา จึงยังทำให้ผู้ประกอบการทำเกลือสามารถประกอบ การได้อย่าง เดิม ซึ่งเวลาก็ผ่านมาเกือบสิบปีแล้วเป็นหลุมโหว่ของกฎหมายที่ใหญ่มากทีเดียว สมควรที่จะต้องปรับ บังให้มีกำหนดเวลาให้ชัดเจน เช่น ยื่นคำขอผ่านไปแล้ว ๖ เดือนหรือ ๑๘๐ วันยังไม่มีการสั่งใดๆให้ ถือว่าคำขอนั้นเป็นอันยุติ

จากที่ได้ศึกษาตัวกฎหมายแล้วยังมีข้อเด่นข้อด้อยที่แตกต่างกันไปตามยุคสมัยและนโยบายของ รัฐ วิวัฒนาการที่เด่นชัดคือกฎหมายแร่ในยุคหลังจะสนับสนุนให้มีการทำแร่มากขึ้นและง่ายขึ้น โดยรัฐ หวังเพียงแต่ค่าภาคหลวงและผลประโยชน์ตอบแทนพิเศษ ถ้ามองในแง่เศรษฐกิจก็ถือว่าดีเพราะ สนับสนุนการลงทุนโดยเฉพาะการลงทุน จากต่างประเทศ ประเทศได้รับการพัฒนาเนื่องจากเงินภาษี แร่ ค่าภาคหลวง ผลประโยชน์ตอบแทนพิเศษ ตลอดจนภาวะการจ้างงานทำ แต่หากในกลับกันมองใน มุมนักอนุรักษ์ธรรมชาติกฎหมายแร่ถือว่าเป็นกฎหมายที่ค่อนข้างแย่ เนื่องด้วยว่าหิบบยีนทรัพยากร อันสมบูรณ์เพื่อประโยชน์ส่วน ตนแต่ทำร้ายทำลายมวลมนุษยทั้งประเทศโดยแทบจะไม่หันหลังมาดู บาดแผลซึ่งได้ขูดไว้ เห็นว่าประเทศไทยสมควรที่จะหันมาใส่ใจให้มากปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดเสีย ใหม่ว่าทรัพยากรแร่ที่เสียไปนั้นคุ้มค่าหรือไม่กับการสูญเสียสิทธิของคนในชาติ ทั้งที่อยู่ ที่กิน การทำ มาหากิน หรือการดำรงชีวิตโดยปกติสุขก็ตาม อย่างเช่นเห็นควรที่จะเก็บทรัพยากรแร่ไว้ก่อนเมื่อ ประเทศมีศักยภาพพร้อมในการประกอบการแล้วจึงค่อยนำมาใช้หรือจำกัดนำมาใช้เท่าที่จำเป็นเพียง เพื่อการบริโภคภายในประเทศก่อน

‘ผีเนากับโลงผี’ ในองค์กรเหมืองแร่

เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2553 คณะอนุ
กรรมการพิจารณาศึกษาเรื่องร้องเรียน
ของราษฎรที่ได้รับความเดือดร้อนจากการ
ประกอบกิจการเหมืองแร่

ภายใต้
คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา ได้ลงพื้นที่การทำ
เหมืองแร่ทองคำของบริษัท หุ่นคำ จำกัด ในเขต
ต.เขาหลวง

อ.วังสะพุง จ.เลย เพื่อลงตรวจสอบข้อร้องเรียน
ของประชาชนที่ได้ทำการยื่นหนังสือไปถึงคณะ
อนุกรรมการชุดนี้ได้ปีกว่าแล้ว หลังจากที่
คณะอนุกรรมการชุดนี้ได้ใช้เวลาพบปะพูดคุย
ในช่วงเช้าและกินข้าวกลางวันร่วมกับนายดิเรก
รัตนวิษฐ์ กรรมการผู้จัดการและตัวแทนบริษัท
หุ่นคำ จำกัด และส่วนราชการต่าง ๆ ของจังหวัด
เลย ณ ที่ตั้งโรงงานแต่งแร่ทองคำ ในช่วงบ่าย
อ่อน ๆ จึงได้เคลื่อนย้ายมาพบปะพูดคุยกับ
ชาวบ้าน

แทบทุกครั้งที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นการ
ประชุมและลงตรวจสอบพื้นที่ของคณะอนุ
กรรมการชุดนี้ผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดก็คือ
นายเรืองศักดิ์ วัชรพงศ์ ซึ่ง นอกจากเป็นอนุ
กรรมการชุดนี้แล้วยังมีตำแหน่งหน้าที่การงาน
ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการทำเหมืองแร่อีก
หลายตำแหน่ง ไม่ว่าจะเป็นเจ้าของผู้ก่อตั้งและ
ประธานกรรมการบริหารบริษัท โกลเด้น แพลน
 จำกัด บริษัทเล็ก ๆ มีทุนจดทะเบียนเพียง
3,350,000 บาท ดำเนินการในด้านปร ะกอบ

ธุรกิจที่ปรึกษาโครงการ ออกแบบและควบคุม
งานก่อสร้างโครงการเหมืองแร่ต่าง ๆ แต่กลับ
ได้รับงานใหญ่โครงการหลายหมื่นล้านของ
บริษัท อิตาเลียนไทย ดีเวล๊อปเมนต์ จำกัด
(มหาชน) โดยอิตาเลียนไทยว่าจ้างให้เป็นบริษัท
ที่ปรึกษาโครงการเหมืองแร่โปแตชจังหวัด
อุดรธานี โดยร่วมกับ บ.ดร. ภิญญ มีชำนะ
หัวหน้าภาควิชาวิศวกรรมเหมืองแร่และปิโตร
เลียม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และดร .วัน
เพ็ญ วิโรจน์ภูมิ หัวหน้าภาควิชาวิศวกรรม
สิ่งแวดล้อม คณะวิศวกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น จัดทำรายงานการ
วิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการเหมือง
แร่โปแตชจังหวัดอุดร ธานีอยู่ในขณะนี้
นอกจากนี้ยังเป็นอุปนายกสภาวิศวกร คนที่ 1
สองสมัยซ้อน คือ สมัยที่ 3 (2549-2552) และ
สมัยที่ 4 (2552-2555) และเป็นกรรมการ /ที่
ปรึกษา/วิศวกรอาวุโสของสมาคมวิศวกรเหมือง
แร่ไทย ซึ่งมีสถานที่ตั้งอยู่ที่สำนักเหมืองแร่และ
สัมปทาน กพร. อีกด้วย

เหตุกา รณในวันนั้นชาวบ้านในนาม
‘กลุ่มคนรักบ้านเกิด ’ ซึ่งเป็นผู้ได้รับ
ผลกระทบจากการทำเหมืองแร่ทองคำของ
บริษัทหุ่นคำ ได้แสดงรูปภาพรูปหนึ่งเพื่อประจาน
และไม่ยอมรับกระบวนการแก้ไขปัญหของอนุ
กรรมการชุดนี้เพราะบุคคลที่อยู่ในอนุ
กรรมการชุดนี้มีพฤติกรรมผิดใจ /ปกป้อง
ผลประโยชน์ของบริษัทและไม่คำนึงถึงความ

เดือดร้อนของราษฎรที่ได้รับผลกระทบจากการ
 รูปดังกล่าวคือรูปของนายดิเรก รัตน
 วิชช --ซึ่งอดีตเคยเป็นรองปลัดกระทรวง
 อุตสาหกรรม และเป็นผู้ก่อตั้งบริษัท ทอพ-คลาส
 คอนซัลแทนท์ จำกัด ร่วมกับภรรยา ดั วยทุนจ
 ทะเบียนเพียง 1 ล้านบาท ตั้งแต่ปี 2540 ใน
 ระหว่างที่ยังรับราชการอยู่ในกระทรวง
 อุตสาหกรรม เพื่อประกอบธุรกิจบริการรับจัดทำ
 รายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม แต่
 ปัจจุบันเป็นนายกสมาคมวิศวกรเมืองเระไทย
 ซึ่งมีสถานที่ตั้งอยู่ที่สำนักเมืองเระและสัมปทาน
 กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเมืองเระ
 (กพร.) เป็นกรรมการบริษัท พุงคาฮาเบอร์
 จำกัด (มหาชน) บริษัทแม่ของบริษัท พุงคำ
 จำกัด และเป็นกรรมการผู้จัดการบริษัท พุงคำ
 จำกัด อีกด้วย-- กำลังมอบช่อดอกไม้ในฐานะ
 นายกสมาคมวิศวกรเมืองเระไทยเพื่อแสดง
 ความยินดีกับนายเรืองศักดิ์ วัชรพงศ์ และนายจ
 ดับ ปัทมสุต ในโอกาสที่ได้รับรางวัล Asian
 Engineering Award 2008 จากการประชุม
 Conference Asian Federation of
 Engineering Organization (CAFEO) เมื่อวันที่
 27 พฤศจิกายน 2551 ซึ่งในปีประเทศไทยเป็น
 เจ้าภาพ ซึ่งเป็นวันเดียวกันกับการประชุม
 คณะกรรมการสมาคมวิศวกรเมืองเระไทย
 โดยมีนายภิญโญ มีชำนะ --หัวหน้า
 ภาควิชาวิศวกรรมเมืองเระและปิโตรเลียม
 คณะวิศวกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย ซึ่งร่วมจัดทำรายงานการวิเคราะห์
 ผลกระทบสิ่งแวดล้อมโครงการเมืองเระโปเตซ

ทำเมืองเระทองคำของบริษัทพุงคำ
 จังหวัดอุดรธานี ร่วมกับบริษัท โกลเด้น แพลน
 จำกัด และคณะวิศวกรรมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยขอนแก่น นอกจากนี้ยังเป็น
 กรรมการสมาคมวิศวกรเมืองเระไทย โดยใช้
 ตำแหน่งทางวิชาการและเส้นสายในสมาคม
 วิศวกรเมืองเระไทยรับจ้างทำการศึกษาวิจัยให้
 กรมอุตสาหกรรมพื้นฐานและการเมืองเระ
 (กพร.) ในนามศูนย์บริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์
 เรื่อง เช่น (1)โครงการจัดทำแนวทางการบริหาร
 จัดการทรัพยากรเมืองเระทองคำ (กรมทรัพยากรธรณี
 ว่าจ้าง) (2)โครงการพัฒนาเทคโนโลยีที่
 เหมาะสมในการผลิตเกลือสินเธาว์ภาค
 ตะวันออกเฉียงเหนือ (3)โครงการส่งเสริมและ
 พัฒนาอุตสาหกรรมอุตสาหกรรมเมืองเระทองคำ
 (4)โครงการพัฒนาแหล่งวัตถุดิบเพื่อสนั บสนุน
 อุตสาหกรรมเหล็กต้นน้ำ เป็นต้น-- ยื่นหนังสือ
 เข้ากล่องร่วมแสดงความยินดีด้วย

เหตุการณ์ในวันนั้นทำให้คณะอนุ
 กรรมการิการชุดนี้ขึ้นรถหนีชาวบ้านกลุ่มคนรัก
 บ้านเกิดไป โดยไม่ยอมตอบคำถามถึงเรื่อง
 ความสัมพันธ์ของนายเรืองศักดิ์ วัชรพงศ์ อนุ
 กรรมการิการชุดนี้ที่เป็นเพื่ ोनชื่กับนายดิเรก รัตน
 วิชช กรรมการิการชุดนี้พุงคำ และได้ทำ
 การยกเลิกกำหนดการลงพื้นที่เพื่อพบปะ
 ผู้บริหารโครงการเมืองเระโปเตซจังหวัด
 อุดรธานีในวันที่ 27 กรกฎาคม 2553 อีกด้วย

รูปภาพ นายดิเรก รัตนวิเศษ นายกสมาคมวิศวกร
เหมืองแร่ไทยมอบดอกไม้แสดงความยินดีกับนายเรือง
ศักดิ์ วัชรพงศ์ ในการประชุมคณะกรรมการสมาคมฯ
เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2551 ในโอกาสที่ได้รับรางวัล
Asian Engineering Award 2008 จากการประชุม
Conference Asian Federation of Engineering
Organization (CAFEO) เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2551
ซึ่งในปีประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ (ในภาพผู้ที่สวมเสื้อสี
เหลือง คือ นายดิเรก รัตนวิเศษ นายกสมาคมฯ เสื้อสีฟ้า
กำลังรับมอบดอกไม้ คือ นายเรืองศักดิ์ วัชรพงศ์ ส่วน
เสื้อสีส้ม/น้ำตาลอ่อนผูกเนคไทสีน้ำตาล ยืนข้างหลังนาย
เรืองศักดิ์ คือ รศ.ดร.ภิญโญ มีชำนะ)

ในเช้าวันที่ 27 กรกฎาคม 2553
ชาวบ้านกลุ่มอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอุดรธานีได้
เคลื่อนขบวนจากหมู่บ้านต่าง ๆ ไปรอรับคณะ
อนุกรรมการชุดนี้ที่สำนักงานโครงการเหมือง
แร่โปแตชจังหวัดอุดรธานี ที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้าน
หนองตะไก้ ต.โนนสูง อ.เมือง
จ.อุดรธานี เพื่อเตรียมทำการประท้วงพฤติกรรม
ฝักใฝ่/ปกป้องผลประโยชน์ของบริษัทิตาเลียน
ไทยของอนุกรรมการชุดนี้ ก็เพราะว่านายเรือง
ศักดิ์ วัชรพงศ์ เป็นประธานกรรมการบริหาร
บริษัท โกลเด้น แพลน จำกัด ซึ่งเป็นบริษัท
ที่ปรึกษาและออกแบบโครงการเหมืองแร่โปแตช
จังหวัดอุดรธานีให้กับบริษัทิตาเลียนไทย จึงไม่

มีความชอบธรรมที่จะทำหน้าที่เป็นอนุ
กรรมการตรวจสอบหรือแก้ไขปัญหาความ
ขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับบริษัทิตาเลียนไทย
โดยไม่ฝักใฝ่ /ปกป้องผลประโยชน์บริษัทิตา
เลียนไทย นอกจากนี้ นายเรืองศักดิ์ วัชรพงศ์ ยัง
เป็นเพื่อนชู้กับนายฉดับ บัทมสูตร ซึ่งอดีตเคย
เป็นนายกสภาวิศวกร สมัยที่ 2 (2546-2549)
ปัจจุบันเป็นรองประธานกรรมการสภาการ
เหมืองแร่ เป็นกรรมการที่ปรึกษา/วิศวกรอาวุโส
ในสมาคมวิศวกรเหมืองแร่ไทยเช่นเดียวกับนาย
เรืองศักดิ์ และเป็นผู้รับมอบ บอานาจจากบริษัท
เอเชีย แปซิฟิค โปแตช คอร์ปอเรชั่น จำกัด
บริษัทลูกของบริษัท อิตาลีเลียนไทย ดีเวล็อป
เม้นท์ จำกัด (มหาชน) ให้ทำธุรกรรม /นิติกรรม
เกี่ยวกับประทานบัตรโครงการเหมืองแร่โปแตช
จังหวัดอุดรธานี

รูปภาพ นายดิเรก รัตนวิเศษ นายกสมาคมวิศวกร
เหมืองแร่ไทยมอบดอกไม้แสดงความยินดีกับนายฉดับ
บัทมสูตร ในการประชุมคณะกรรมการสมาคมฯ เมื่อ
วันที่ 27 พฤศจิกายน 2551 ในโอกาสที่ได้รับรางวัล
Asian Engineering Award 2008 จากการประชุม
Conference Asian Federation of Engineering
Organization (CAFEO) เมื่อวันที่ 27 พฤศจิกายน 2551
ซึ่งในปีประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ (ในภาพผู้ที่ใส่เสื้อสี
เหลือง คือ นายดิเรก รัตนวิเศษ ส่วนเสื้อสีขาว/ฟ้าอ่อนผูก
เนคไทสีน้ำเงิน รับมอบดอกไม้ คือ นายฉดับ บัทมสูตร)

ในเช้าวันนั้น (27 กรกฎาคม 2553) เมื่อได้ทำการประสานงานกับส่วนราชการในจังหวัดอุดรธานีจึงทราบว่าอนุกรรมการชุดนี้ได้ยกเลิกกำหนดการพบปะผู้บริหารโครงการเหมืองแร่โปแตชจังหวัดอุดรธานีที่หมู่บ้านหนองตะไก้ซึ่งเป็นที่ตั้งของสำนักงาน โดยได้เดินทางกลับกรุงเทพฯตั้งแต่เมื่อเย็นวาน (26 กรกฎาคม 2553) แล้ว

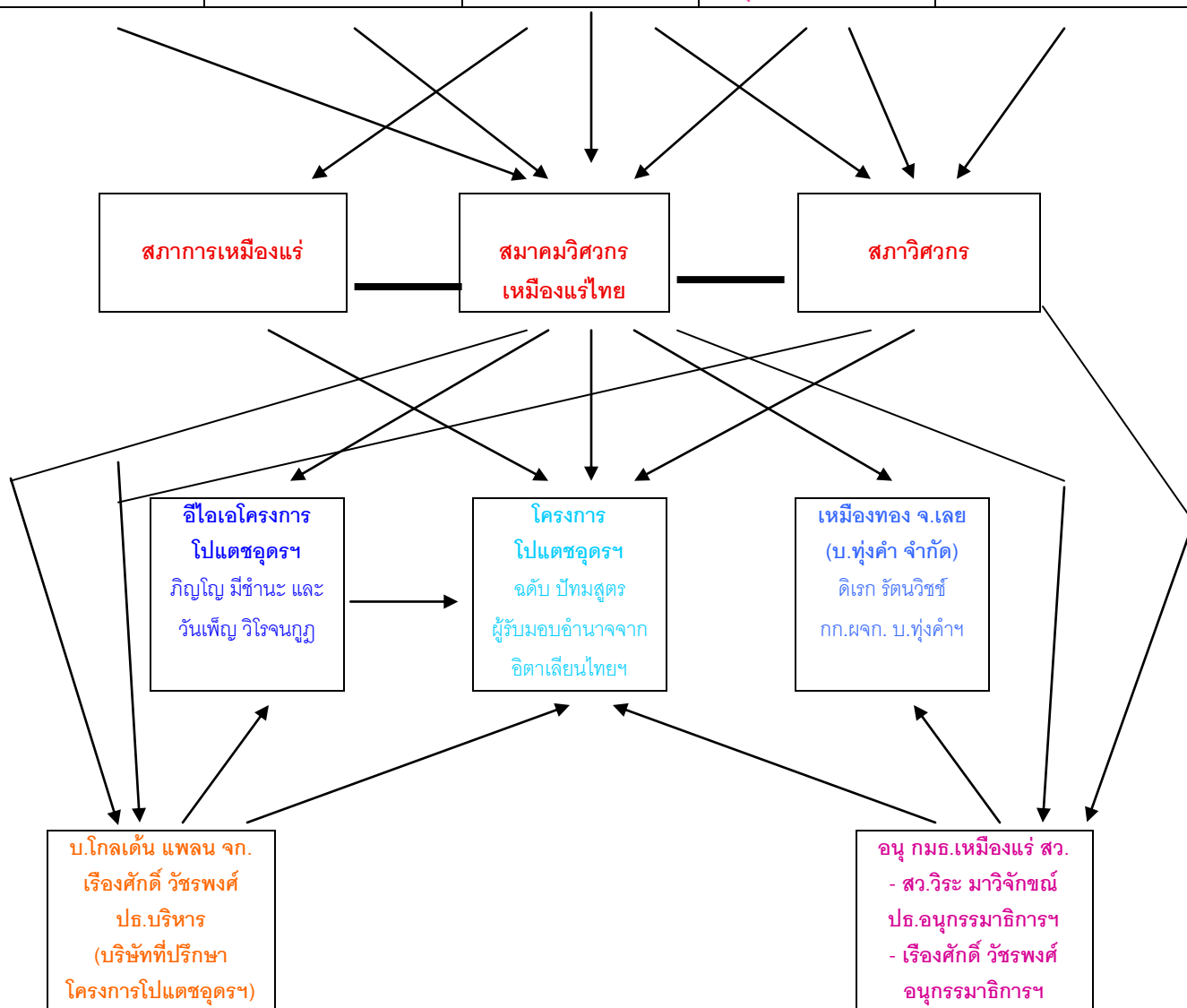
อีกคนหนึ่งที่ต้องกล่าวถึงเพื่อจดจำถึงความสัมพันธ์ที่ผูกพัน /ปกป้องผลประโยชน์ของผู้ประกอบการเหมืองแร่ทั้ง 2 แห่ง ก็คือนายวิระ มาวิจักขณ์ ซึ่งอดีตเคยเป็นถึงอธิบดีกรมโรงงานอุตสาหกรรม และนายกสภาวิศวกร สมัยที่ 3 ปี 2549-2552 ซึ่งมีนายเรืองศักดิ์ วัชรพงศ์ นั่งเป็นอุปนายกสภาวิศวกร คนที่ 1 ร่วมอยู่ด้วย ปัจจุบันเป็นวุฒิสมาชิก (สว.) ที่มาจากการสรรหา (วาระปี พ.ศ. 2551- 2554) และเป็นประธานคณะอนุกรรมการพิจารณาศึกษาเรื่องร้องเรียนของราษฎรที่ได้รับความสะดวกจากการประกอบกิจการเหมืองแร่ ภายใต้ คณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วุฒิสภา ซึ่งเป็นผู้ชักชวนให้นายเรืองศักดิ์ วัช

รพงศ์ เข้ามาเป็นอนุกรรมการในชุดนี้ร่วมอยู่ด้วย

นี่แหละอนุกรรมการที่ตั้งขึ้นมาเพื่อตรวจสอบปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนจากการดำเนินกิจการเหมืองแร่ แต่ในช่วงปีกว่า ๆ นับตั้งแต่แต่งตั้งอนุกรรมการชุดนี้ขึ้นมา ยังไม่เคยแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชนจากการดำเนินกิจการเหมืองแร่ได้แม้สักกรณีเดียว ก็ด้วยพฤติกรรมที่ผูกพัน /ปกป้องผลประโยชน์ของผู้ประกอบการเหมืองแร่อยู่เสมอามีเสื่อมคลายของประธานอนุกรรมการและอนุกรรมการที่ติดสอยห้อยตามกันมาตั้งแต่ยังเป็นนายกและอุปนายกสภาวิศวกรในสมัยเดียวกัน เปรียบเสมือน **‘ผีนอกกับโลงผุ’** ที่นำความต่างพร้อยในเรื่องความทุจริตและไร้ธรรมาภิบาลมาสู่องค์กรเหมืองแร่

สังคมไทยควรช่วยกันตั้งคำถามว่า องค์กรเหมืองแร่เหล่านี้มีส่วนเกี่ย ข้องต่อการขับไล่ชุมชนท้องถิ่นออกจากเขตสัมปทานเหมืองแร่ สร้างผลกระทบและภาวะมลพิษต่อมนุษย์ พืช สัตว์และสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การทำลายสังคมไทยมากมายเพียงใดแล้ว

รศ.ดร.ภิญโญ มีชำนะ - หัวหน้าภาควิชาวิศวกรรม เมืองแร่และปิโตรเลียม คณะวิศวกรรมฯ จุฬาฯ - กก. สมาคมวิศวกรเมือง แร่ไทย - ทำอีไอเอโครงการ โปแตชอุดรฯ ร่วมกับ บ. โกลดัน แพลน จก. และ ดร. วันเพ็ญ วิโรจน์กฎ คณะวิศวกรรมฯ มข.	ดิเรก รัตนวิชัย อดีต - รองปลัด อก. ปัจจุบัน - ปธ. บ.ทอพ- คลาส คอนซัลแทนท์ จก. รับจ้างทำอีไอเอ -นายกสมาคมวิศวกรเมือง แร่ไทย - กก. บ.ทุ่งคำ จก. (มหาชน) - กก.ผจก. บ.ทุ่งคำ จก.	จตุภัต ปัทมสูตร อดีต - นายกสภาวิศวกร สมัย2 (46-49) ปัจจุบัน - รอง ปธ. กก. สภาการเมืองแร่ - ที่ปรึกษาสมาคมวิศวกร เมืองแร่ไทย - ผู้รับมอบอำนาจทำ ธุรกรรม/นิติกรรม โครงการโปแตชอุดรฯ จากอิตาเลียนไทยฯ	เรืองศักดิ์ วัชรพงศ์ - ปธ.บริหาร บ.โกลดัน แพลน จก., บริษัทที่ ปรึกษาออกแบบและ ควบคุมงานโครงการ โปแตชอุดรฯ - อุปนายกสภาวิศวกร คนที่1 สมัย3 (49-52) และ4 (52-55) - ที่ปรึกษาสมาคมวิศวกร เมืองแร่ไทย - อนุ กมธ.เมืองแร่ สว.	วิระ มาวิจักขณ์ อดีต - อธิบดีกรมโรงงาน - นายกสภาวิศวกร สมัย3 (49-52) ปัจจุบัน - สว.สรรหา (51- 54) - ปธ.อนุ กมธ.เมืองแร่ สว.
--	--	---	--	---

แผนผัง ความสัมพันธ์ของวิศวกรเมืองแร่ที่ชกโยอยู่ในโครงสร้างองค์กรต่าง ๆ

กรณีโครงการเหมืองแร่โปแตชอุดรธานีและเหมืองทองทุ่งคำ จ.เลย

ក្រុមគ្រឹះស្ថានស្រាវជ្រាវនិងស្រាវជ្រាវ

ក្រសួងបរិស្ថាន : អគ្គនាយកដ្ឋាន បរិស្ថាន ក្រសួង រដ្ឋបាល បរិស្ថាន

ស្ថាប័ន ២៨/១៦-១៧ គ.ស្ថាប័ន ២.ស្ថាប័ន ៣.ស្ថាប័ន ៤.ស្ថាប័ន ៥.ស្ថាប័ន

ស្ថាប័ន SUMPRATARN@gmail.com

